

16/01/15

Etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere

Rapport utarbeidet av DAMVAD og Asplan Viak for KS

For information on obtaining additional copies, permission to reprint or translate this work, and all other correspondence, please contact:

DAMVAD

info@damvad.com
damvad.com

Copyright 2015

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	6	
Executive summary	9	
1 Innledning	11	
1.1	Bakgrunn for og formål med rapporten	11
1.2	Dagens satsing på kompetanseheving av undervisningspersonale og skoleledere	12
1.2.1	Satsing på kompetanseheving i skolen	12
1.2.2	Finansiering av kompetansehevingen i skolen	14
1.2.3	Staten stiller strenger krav til formell utdanning	17
1.3	Leserveiledning	18
2 Kommunenes og fylkeskommunenes nåværende utgifter til etter- og videreutdanning (skoleåret 2013-2014)	19	
2.1	Kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til etter- og videreutdanning	19
2.2	Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etter- og videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet	20
2.2.1	Totale utgifter	20
2.2.2	Utgifter fordelt på etterutdanning og videreutdanning	20
2.2.3	Utgifter til etterutdanning og videreutdanning fordelt på kommune og fylkeskommune	21
2.2.4	Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etterutdanning, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter	23
2.2.5	Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til videreutdanning, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter	24
2.3	Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til videreutdanning innenfor Kompetanse for kvalitet	25
2.3.1	Totale utgifter	25
2.3.2	Kommunes og fylkeskommunes utgifter, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter	27
2.3.3	Stipulerte og beregnede utgifter	27
3 Estimat av framtidige utgifter til videreutdanning	29	
3.1	Anslagsvis fremtidig behov for videreutdanning	29
3.2	Estimerte framtidige utgifter til videreutdanning	29
3.2.1	Totale estimerte utgifter	29
3.2.2	Kommunenes og fylkeskommunenes estimerte utgifter	30
3.2.3	Statens estimerte utgifter	31
3.3	Rammene for estimatet	32
4 Organisering av videreutdanning for undervisningspersonale	34	
4.1	Organisering av videreutdanningen	34
4.2	Utfordringer ved dagens måte å gjennomføre videreutdanning på	36

4.3	Forslag til fremtidige måter å gjennomføre videreutdanning på	39
4.3.1	Videreutdanning i lærernes nærmiljø	39
4.3.2	Positive virkninger av videreutdanning i lærernes nærmiljø	41
4.3.3	Konsentrasjon av og faglig nivå på videreutdanningstilbudet	42
4.3.4	Alternative modeller for finansiering	44
5	System for kompetansekartlegging	46
5.1	System for kompetansekartlegging	46
5.2	Anvendelse og utviklingsmuligheter	48
6	Metode	50
6.1	Elektronisk spørreundersøkelse	50
6.2	Intervjuer	51
	Litteraturliste	53
	Tabell- og figurliste	54
	Vedlegg I: Beregning – utgifter til videreutdanning innenfor Kompetanse for kvalitet 2013-2014	55
	Vedlegg II: Beregning – framtidige utgifter til videreutdanning	58
	Vedlegg III: Intervjuobjekter	60
	Vedlegg IV: System for kompetansekartlegging	61
6.3	System for grunnskole	61
6.4	System for videregående opplæring	65

Sammendrag

Denne rapporten beskriver kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere i 2013-2014. Rapporten presenterer også et estimat på fremtidige utgifter til videreutdanning av undervisningspersonale. Videre drøftes organiseringen, innretningen og finansieringen av dagens videreutdanning av lærere, og her kommer vi med anbefalinger til hvordan utdanningen kan bli mer målrettet og kostnadseffektiv. Rapporten bygger i hovedsak på en omfattende spørreundersøkelse blant skoleledere og skoleeiere i hele landet og en rekke intervjuer med representanter fra skoleeiere, rektorer og representanter fra høgskoler. Rapporten er utarbeidet av DAMVAD og Asplan Viak på vegne av KS.

Utgifter til etter- og videreutdanning

Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleeiere kan i hovedsak deles i vikarutgifter og andre utgifter (eksempelvis reise og opphold). Skoleeierne har utgifter til kompetanseheving gjennom følgende kompetanseheving:

- Etterutdanning (skoleeiere betaler i hovedsak utgiftene uten statlig tilskudd)
- Videreutdanning som er utenom *Kompetanse for kvalitet* (skoleeier finansierer uten statlig tilskudd, gjerne i samarbeid med lærer)
- Videreutdanning som faller innunder *Kompetanse for kvalitet* (vikarutgiftene dekkes i hovedsak av staten, men med bidrag fra skoleeier og lærer. Skoleeier betaler utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell)

Kommunene og fylkeskommunene brukte totalt 660,1 mill. kroner til etter- og videreutdanning i 2013-2014 (tabell A).¹ Av dette gikk 76 prosent til videreutdanning **innenfor** *Kompetanse for kvalitet*, og inkluderer i hovedsak utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell, siden staten betaler hoveddelen av vikarutgiftene. 24 prosent av de totale utgiftene gikk til etterutdanning og videreutdanning **utenom** *Kompetanse for kvalitet*, tilsvarende 156,6 mill. kroner.

TABELL A

Totale utgifter til etter- og videreutdanning, 2013-2014

Utdanning	Utgift (kroner)	Fordeling (pst.)
Etter- og videreutdanning (totalt)	660 147 854	100 %
- Etterutdanning	83 099 243	13 %
- Videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet	73 580 951	11 %
- Videreutdanning innenfor Kompetanse for kvalitet	503 467 391	76 %

Kilde: DAMVAD 2014

Av de 156,6 mill. kronene gikk 53 prosent til etterutdanning og 47 prosent til videreutdanning. Det at i underkant av halvparten av utgiftene gikk til videreutdanning tyder på at *Kompetanse for kvalitet* ikke dekker

¹ Utgiftene inkluderer eventuelle utgifter som skolene har hatt og som er betalt av skolenes egne rammer.

behovet for videreutdanning fullt ut. Dette bekreftes også gjennom informasjonen som er innhentet i prosjektet.

Av de 83 mill. kronene som gikk til etterutdanning, var 61 prosent kommunale utgifter, mens 30 prosent var fylkeskommunale utgifter. Av de 73,5 mill. kronene som gikk til videreutdanning utenom strategien, var 68 prosent kommunale utgifter, mens 32 prosent var fylkeskommunale utgifter. Fordelingen må i hovedsak antas å følge av det er langt flere grunnskoler og lærere i grunnskolen enn det er videregående skoler og lærere i videregående opplæring. Datainnsamlingen gir ikke grunnlag for å si at etterutdanningsaktiviteten er vesentlig forskjellig i grunnskolen og i videregående opplæring.

Både av kommunens og fylkeskommunens utgifter til etterutdanning, gikk i underkant av 80 prosent til reise, opphold, kursavgift, læremateriell og oppretting og gjennomføring av kompetansehevingstiltak. Resterende andel gikk til vikarutgifter. Hovedforklaringen på denne fordelingen er at etterutdanning i liten grad generer vikarutgifter, da opplæringen ofte er kort i omfang og i mange tilfeller finner sted utenom arbeidstid. Samtidig er det slik at mange må reise for å delta på opplæring. Det er også kostnadskrevende å opprette og gjennomføre kompetansehevingstiltak.

Av kommunenes utgifter til videreutdanning utenom strategien, gikk 54 prosent til vikarutgifter og resten til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Av tilsvarende fylkeskommunale utgifter, gikk 30 prosent til vikarutgifter og 70 prosent til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. En forklaring på forskjellen mellom fordelingen av kommunenes og fylkeskommunenes utgifter kan være at vikarbehovet i videregående opplæring er vanskeligere å dekke enn i grunnskolen, særlig for fag- og yrkesopplæringen. Dette fører til at man må dekke vikarbehovet på andre måter enn ved å ta inn vikarer, eller organiserer timeplanen slik at vikarbehov ikke genereres på samme måte.

Estimerte fremtidige utgifter til videreutdanning

Anslagsvis er det i snitt per i dag 0,7 lærer per skole i Norge som har behov for videreutdanning i matematikk eller naturfag, mens det i snitt er to lærere per skole som har behov for videreutdanning i andre fag. Vårt estimat viser at statens og skoleeieres utgiftene til å dekke dette behovet vil komme på i overkant av 8 milliarder kroner. Fordelt over en tiårsperiode tilsvarer dette 805,3 mill. kroner per år. 61 prosent av utgiftene er kommunale og fylkeskommunale utgifter.

Forslag til en mer kostnadseffektiv gjennomføring av videreutdanningen

Kostnadsnivået danner grunnlag for å vurdere om videreutdanningen kan organiseres, innrettes og finansieres på en annen måte enn i dag, for å gjøre satsingen på videreutdanningen mer kostnadseffektiv og bærekraftig. En mulig tilnærming er i større grad å legge bedre til rette for lokale løsninger, slik at videreutdanning kan tas i lærernes nærmiljø. Det kan for eksempel ta form av at undervisere fra høgskole eller universitet kommer til lærerne, i stedet for at lærerne skal dra til de høyere utdanningsinstitusjonene. Utdanningstilbudet kan enten være opplegg som allerede er etablert, eller nye skreddersydde utdannings-

opplegg utarbeidet av utdanningsinstitusjonene i samarbeid med skoleeier og skoleledelse. Sistnevnte tilfelle vil være mer ressurskrevende enn dersom utdanningsopplegget allerede er opprettet. Lokale løsninger vil redusere kostnader til reise og opphold, da slike utgifter i hovedsak vil knyttes opp til undervisers reiseaktivitet. Mindre reise vil også kunne redusere vikarbehovet og -utgiftene. Vikarutgiftene kan også reduseres ved å knytte dekning av vikarutgifter i større grad til reelt fravær i stedet for forhåndsbestemte satser for ulike fag slik tilfellet i dag. Vikarbehovet kan ytterligere minkes dersom videreutdanningen i større grad avholdes utenom arbeidstid. En lokal løsning danner også grunnlag for en større forutsigbarhet for når videreutdanningen finner sted, noe som gjør at skoleledelsens planlegging av timeplanen blir enklere. Det vil også være hensiktsmessig å legge til rette for at større deler av videreutdanningen kan tas gjennom nettbaserte løsninger, enten i sin helhet eller kombinasjon med andre læringsformer.

Dersom man ønsker å dreie videreutdanningen mot større grad av lokale løsninger, bør det vurderes om midlene skal tildeles utdanningsinstitusjonene selv eller skoleeierne, eventuelt begge i kombinasjon. Det bør også vurderes i hvilken grad man kan motivere lærere til å ta videreutdanning gjennom ulike insentiver.

Til slutt i rapporten presenteres et verktøy for kompetansekartlegging. Målgruppen for systemet er skoleledere og skoleeiere i grunnopplæringen. Verktøyet skal gi en oversikt over undervisningspersonalets eksisterende kompetanse, målt opp mot gjeldende kompetansekrav for tilsetting og undervisning i undervisningsfag, jf. forskrift til opplæringslova. På denne måten vil systemet gi en oversikt over hvilke kompetansebehov den enkelte lærer og skole eventuelt har.

Intervjuene med skoleeiere og rektorer tyder på at mange kommuner og fylkeskommuner allerede har ulike former for kompetansekartleggingssystem. Mange av disse er knyttet opp mot lønns- og personalsystemer. Tilbakemeldingen vi har fått fra kommunene og fylkeskommunene på systemet vi har utviklet, er generelt at de ser nytten av å kunne kartlegge undervisningspersonalets kompetanse opp mot kravene i forskriften, da dette vil være med på å styre fremtidige prioriteringer rundt kompetanseevingstiltak. Innvendingen har vært at siden mange allerede har kompetansekartleggingsverktøy, vil det være merarbeid å skulle vedlikeholde flere systemer. En annen innvending som har kommet fra fylkeskommunene, er at de avventer nå et arbeid som er satt i gang for å lage et felles skoleadministrativt system, som også ville kunne inkludere kompetansekartlegging. Arbeidet skal etter planen være helt ferdig i 2018.

Executive summary

This report presents a mapping of municipal and county costs towards continuing education for school personnel in 2013-14. In addition to mapping actual costs, the report presents estimates for future costs relating to continuing education for school personnel. Further, the report discusses present policy and practice for competence building among school personnel and makes recommendations for future organization to ensure more targeted and cost-efficient efforts. The report also presents a tool for mapping competence needs in light of current qualifications, formal requirements, and teaching responsibilities of each teacher and headmaster. The report builds mainly on an extensive survey among owners and leaders of schools across Norway, and a series of interviews among school owners and –leaders, and representatives of Norwegian colleges. DAMVAD carried out the survey and analysis in collaboration with Asplan Viak, and on behalf of KS.

Norwegian schools are subject to major efforts to strengthen and develop competences of its teachers. The main investment program is the strategy Competence for Quality – Strategy for continuing education 2012-2015 (Ministry of Research and Education 2012). The strategy is primarily geared towards formal education and provides, inter alia, significant financial support to cover substitute costs related to education activities among teachers. The program entails substantial costs both for central and local authorities. Trends in demand and new formal competence requirements indicate that activities and costs will increase, especially within formal education.

This report is mainly concerned with the local expenditures in municipalities and counties. These costs can be divided in the following categories:

- Non-formal training without formal ECTS credits (primarily covered by local authorities without central financing)
- Formal education outside Competence for Quality (primarily covered by local authorities without central financing, occasionally cost-sharing with personnel)
- Formal education within Competence for Quality (substitute costs are covered in large part by central authorities, with contributions from local authorities and personnel. Local authorities cover costs related to travel, accommodation, tuition, and material)

In each of these three, we divide costs in two: expenses for substitutes and other expenses. For non-formal education, other costs typically include travel, accommodation, tuition, material, and course development. For formal education, there are few costs related to the establishment of courses, since these are developed by higher education institutions and subject to other funding channels.

- Municipalities and counties spent a total of MNOK 660.1 on continuing education in 2013-2014. Of this, 75 percent was for formal education within Competence for Quality. Costs are mostly travel, accommodation, tuition, material, since substitute costs are covered in large part by central authorities.
- Expenses outside Competence for Quality amounted to 156.6 MNOK, or 24 percent of total costs. Of this, 53 percent was for non-formal training and 47 percent to formal education.

- Our estimates further indicate that on average, 0.7 teachers will need continuing education in mathematics, while two teachers in each school needs education in other subject matters. Assuming similar costs and cost sharing models as today, this implies future costs just above BNOK 8, or MNOK 805.3 per year over a ten-year period.

The scaling up of competence building presents a number of challenges, especially with regards to formal education, which is where the bulk of competence building is taking place. These challenges are likely to increase as demand for continuing education continues to grow.

A major challenge is in the current organization of education. The most common model is for teaching personnel to participate in a study program offered by a higher education institution on campus. This entails extensive travel over several days, with related costs and absence. This generates travel costs and costs for substitutes, and may cause practical challenges at the employing schools to manage its timetable and organization of staff, and to ensure quality. These factors in turn may limit the number of teachers each school is able to offer educational opportunities, with delays in implementation as a consequence. Yet in order to satisfy formal competence requirements within the foreseen ten-year implementation period, accelerated implementation is necessary. Finally, the financing model provides limited incentive to limit absence and related substitute costs, since these are largely covered by the state. Consequently, the current model appears unsustainable in light of estimated future demand.

We propose increased efforts to establish local solutions, enabling teachers to obtain the same qualifications with less travel. Specifically, decentralized programs on a county or municipal level would lower absence and travel costs. Specific programs on single schools could also be considered for the larger entities. Such models would require decentralization of existing study programs, or development of tailored programs in a tripartite collaboration between local authorities, schools, and higher education institutions. The latter would require additional funding. On the other hand, localized solutions would save costs related to travel, accommodation, and to some extent substitute teachers. When local solutions are not possible, the financing model could more strongly link to actual absence rather than specific study programs. Finally, the need for extra staff will be lower if more education can be offered outside working hours, enabled by local solutions and incentives for teachers. Increased use of virtual solutions and MOOCs could also be considered, fully or in combination with other forms of learning. Additional financing towards local solutions can be provided directly to municipalities and counties or to higher education institutions, or a combination.

Finally, the report presents a tool for assessing competence needs at the school level. Interviews indicate that many schools already have in place systems for mapping competence needs, and consequently, relevance and extent of rolling out the system presented in this report will vary between schools and levels.

1 Innledning

Denne rapporten gir en beskrivelse av kommunenes- og fylkeskommunenes utgifter til etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere i 2013-2014. Rapporten presenterer også et estimat på fremtidige utgifter til videreutdanning av undervisningspersonale. Videre drøftes dagens organisering, innretning og finansiering av videreutdanningen av undervisningspersonale, hvor drøftingen munner ut i anbefalinger til fremtidig organisering og innretning av videreutdanningen for å sikre en mest mulig målrettet og kostnadseffektiv gjennomføring av utdanningen fremover.

1.1 Bakgrunn for og formål med rapporten

Det satses stort på kompetanseheving i skolen. Statens hovedsatsing på etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere kommer til uttrykk gjennom strategien *Kompetanse for kvalitet – Strategi for etter- og videreutdanning 2012-2015* (Kunnskapsdepartementet 2012). Slik satsingen har vært innrettet de siste årene, omfatter den først og fremst tiltak rettet inn mot videreutdanningen, ved at skoleeiere kan søke staten om studieplasser til videreutdanning innenfor strategien. Der studieplasser tildeles, utløser dette et statlig tilskudd som dekker store deler av vikarutgiftene som videreutdanningen genererer. Staten har de siste årene påtatt seg en større del av vikarutgiftene, noe som kan sies å vise en styrket prioritering av formell kompetanseheving. Kommunene og fylkeskommunene følger opp statens vektlegging av kompetanseheving, både ved å benytte seg av mulighetene som ligger innunder strategien, men også ved å iverksette etter- og videreutdanning uten statlig tilskudd.

Overordnet kan man dele kompetansehevingen for undervisningspersonale og skoleledere i følgende utdanningstyper:

- Etterutdanning (skoleeier betaler i hovedsak utgiftene uten statlig tilskudd)
- Videreutdanning som er **utenom** *Kompetanse for kvalitet* (skoleeier finansieres uten statlig tilskudd, gjerne i samarbeid med lærer)
- Videreutdanning som faller **innunder** *Kompetanse for kvalitet* (vikarutgiftene dekkes i hovedsak av staten, men med bidrag fra lærer, og i noen grad med bidrag fra skoleeier. Skoleeier betaler dessuten utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell)

Gjennom kompetansehevingstiltak som supplerer *Kompetanse for kvalitet*, for eksempel innføringen av stipendordningen², og gjennom lovendringer i opplæringslova av 2014 og strategien *Lærerløftet. På lag for kunnskapsskolen* som ble fremlagt av regjeringen høsten 2014 (Kunnskapsdepartementet 2014), ser man en stadig større vektlegging av formell kompetanseheving i skolen. Resultatene fra en omfattende survey og fra en rekke intervjuer som vi har gjennomført med skoleeiere og rektorer, tyder på at etterspørselen etter videreutdanning vil fortsette de neste årene, og på bakgrunn av de nyeste statlige føringene, forventes

² <http://www.udir.no/Utvikling/Etter-og-videreutdanning/Etter--og-videreutdanning/Retningslinjer-for-stipendordning-for-larere/>

også etterspørselen å øke. Det er derfor mye som tyder på at allerede høye utgifter til kompetanseheving i skolen vil øke ytterligere fremover.

Formålet med oppdraget fra KS har vært tredelt. For det første ønsket KS et bilde av ressursbruk og fordeling av kostnader på de viktigste utgiftspostene knyttet til etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere i kommuner og fylkeskommuner i 2013-2014, samt et estimat av fremtidige utgifter til videreutdanning av undervisningspersonale. For det andre skulle analysen munne ut i en drøfting og anbefaling av mer kostnadseffektive måter å organisere og innrette videreutdanningen på fremover. Til slutt skulle det utvikles et verktøy for kompetansekartlegging som skoleeiere og skoleledere kan anvende i planlegging av kompetansetiltak for undervisningspersonale ved sine skoler.

I denne rapporten vil vi omtale kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etter- og videreutdanning i 2013-2014 ved **i)** først å omtale de totale utgiftene, og deretter skille mellom **ii)** etterutdanning og videreutdanning som er utenom *Kompetanse for kvalitet* og **iii)** videreutdanning som faller innunder *Kompetanse for kvalitet*. I tillegg vil vi presentere et estimat av kommunenes og fylkeskommunenes fremtidige utgifter, basert på et anslagsvis kompetansebehov. Derneft går vi nærmere inn på organiseringen og innretningen av dagens videreutdanning, der drøftingen munner ut i forslag til hvordan utdanningen kan gjennomføres på en mer kostnadseffektiv måte fremover. Til slutt omtaler vi systemet for kompetansekartlegging som er utviklet.

Datagrunnlaget baserer seg på en omfattende survey som er sendt til alle landet skoleeiere og rektorer. Videre er det gjennomført til sammen 19 intervjuer med representanter fra skoleeiersiden og rektorer, der flere av intervjuene er gjennomført som gruppeintervjuer. I tillegg har vi gjennomført intervjuer med representanter fra to høyere utdanningsinstitusjoner. I noen av kostnadsberegningene som er foretatt er det også lagt til grunn foreliggende statistikk over deltakelse i videreutdanning.

1.2 Dagens satsing på kompetanseheving av undervisningspersonale og skoleledere

I dette avsnittet omtaler vi ulike aspekter som belyser hva dagens satsing på etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere innebærer. Informasjonen som fremgår er innrettet for å danne et relevant bakteppe til det som konkret presenteres i rapporten.

1.2.1 Satsing på kompetanseheving i skolen

Det er en politisk målsetning å styrke kvaliteten i og læringsutbyttet fra undervisningen som gis i norsk grunnopplæring. En sterk satsing på etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere er ett av flere tiltak som skal bidra til dette.

Statens hovedsatsing på etter- og videreutdanning i skolen er nedfelt i strategien *Kompetanse for kvalitet – Strategi for etter- og videreutdanning 2012-2015* (Kunnskapsdepartementet 2012). Strategien baserer

seg på et trepartssamarbeid mellom staten og arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene.³ Strategien for 2012-2015 er en videreføring av den tidligere strategien *Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning av lærere* (Kunnskapsdepartementet 2009).

Som vi vil komme nærmere inn på, har satsingens utviklet seg underveis, for eksempel med tanke på hvor mye staten bidrar med finansielt, og hvilke kompetansehevingstiltak som på denne måten kan sies å til enhver tid prioriteres. Satsingen gjennom *Kompetanse for kvalitet* har også blitt supplert med andre tiltak, eksempelvis med stipendordningen som ble innført i studieåret 2014-2015.⁴ Stipendordningen er ment å skulle gi en økonomisk støtte til lærere som tar videreutdanning. Allerede i 2009 ble også rektorutdanningen innført. Utdanningen var i utgangspunktet rettet mot rektorer og andre skoleledere, men har i senere år primært blitt rettet inn mot rektorer.⁵ Tiltakene som er iverksatt for å underbygge kompetansehevingen i skolen, kan alle sies å særlig legge vekt på videreutdanningen og den formelle kompetansehevingen.

Vår kartlegging av kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til kompetanseheving i skolen viser at kommunen og fylkeskommunen bruker ressurser både til etter- og videreutdanning. Det går det imidlertid mest midler til videreutdanning, og særlig til videreutdanning som er forbundet med *Kompetanse for kvalitet*. Gitt at statens føringer og økonomiske prioriteringer i stadig større grad ser ut til å vektlegge videreutdanning, virker det dermed som at dette også reflekteres i kommunenes og fylkeskommunenes arbeidet med kompetanseheving i skolen. Dette underbygges både av intervjuene med skoleeiere og rektorer, samt av intervjuene vi har gjennomført med noen høyere utdanningsinstitusjoner, hvor det fremgår at de i de siste årene har merket en nedgang i etterspørsel etter etterutdanning.

Datainnhenting i dette prosjektet avdekker variasjon i skoleeieres bruk av strategier, handlingsplaner, utviklingsplaner eller lignende som forankrer arbeidet deres i tilknytning til kompetansehevingen av undervisningspersonale i skolen. Det kan virke som et paradoks at kommunene og fylkeskommunene bruker mye ressurser på kompetanseheving i skolen uten at arbeidet nødvendigvis er forankret skriftlig. En forklaring kan være at dagens satsing hovedsakelig er statlig initiert, tilrettelagt og styrt med et relativt høyt detaljeringsnivå. Og når det i tillegg virker å være en sterk lojalitet blant kommunene og fylkeskommunene til å følge opp de statlige føringene, blir behovet for å utvikle egne handlingsplaner for kompetanseutvikling mindre. En slik hypotese underbygges av intervjuene.

Samtidig finner vi eksempler på kommuner og fylkeskommuner der det foreligger utfyllende skriftlig materiale som gir retning til prioritering av faglige områder, organisering og finansiering. Selv om det er utarbeidet egne dokumenter, handler ofte disse om å følge opp statlige prioriteringer og satsinger. I de siste årene har for eksempel mange satset på kompetanseheving i realfagene, i tråd med regjeringens satsing på feltet. Vi finner imidlertid også eksempler på at utarbeiding av strategier eller andre lignende dokumenter kan være særlig viktig der lokale eller regionale kompetansehevingsbehov viker fra de statlige satsingene.

³ Strategien er undertegnet av Kunnskapsdepartementet, KS, Utdanningsforbundet, Norsk Lektorlag, Skolenes landsforbund, Norsk Skolelederforbund og Nasjonalt råd for lærerutdanning.

⁴ <http://www.udir.no/Utvikling/Etter-og-videreutdanning/Etter--og-videreutdanning/Retningslinjer-for-stipendordning-for-larere/>

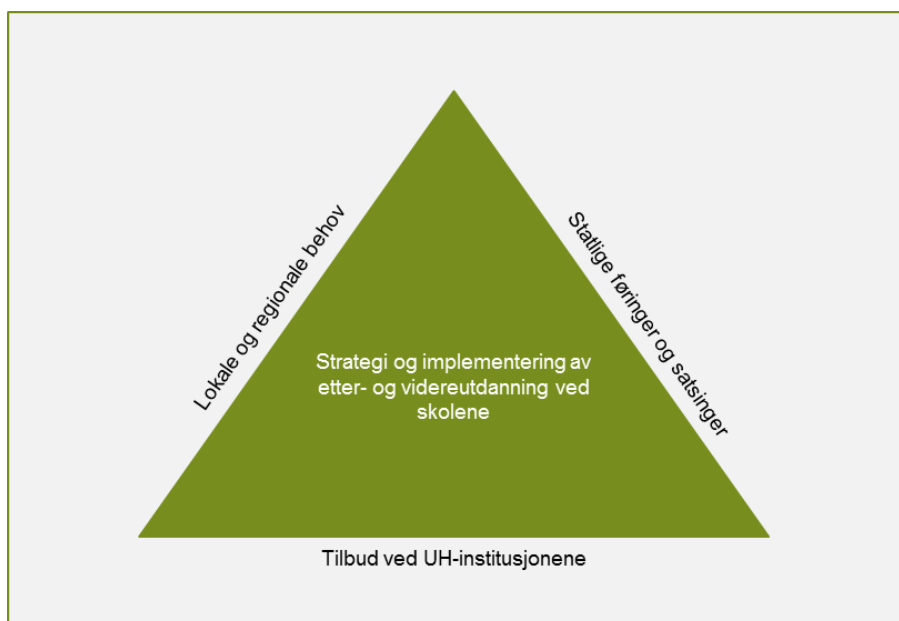
⁵ <http://www.udir.no/Utvikling/Rektorutdanning/Artikler-rektorutdanning/Fakta-om-rektorutdanningen/>

Uavhengig av om satsingen på kompetanseheving er skriftlig forankret eller ikke, er det flere av de vi har intervjuet som trekker frem at det er viktig at arbeidet som gjøres baserer seg på dialog mellom skoleeier, skoleledelse og undervisningspersonale, gjerne representert ved tillitsvalgte.

I tillegg til statlige føringer og lokale og regionale behov, vil prioriteringer spesielt innenfor videreutdanningsfeltet, avhenge av hva som tilbys fra universitetenes og høgskolenes side. Eksempelvis vil det kreve et omfattende og ressurskrevende arbeid å skulle utvikle og iverksette et nytt utdanningstilbud i samarbeid med en høyere utdanningsinstitusjon, dersom det vurderes at det er mangler på tilbudssiden. Denne kostnaden vil veies opp mot muligheten til å ta i bruk det allerede eksisterende tilbudet. Det er også slik at det som finnes av videreutdanningstilbud kan medføre at skoleeiere prioriterer å bruke midler på videreutdanning innen fagområder som ikke nødvendigvis faller innenfor de mest prioriterte områdene fra statens side.

Oppsummert kan man si at det er tre forhold som påvirke innhold i og implementering av etter- og videreutdanning; to på etterspørselssiden og ett på tilbudssiden. Lokale eller regionale behov, statlige føringer og utdanningstilbud ved høyere utdanningsinstitusjoner. Samspillet mellom disse tre er viktig for å sikre et målrettet tilbud og effektiv gjennomføring.

FIGUR 1.1 Forhold som påvirker kommunenes og fylkeskommunenes prioriteringer innen etter- og videreutdanning

Kilde: DAMVAD 2014

1.2.2 Finansiering av kompetansehevingen i skolen

Satsingen på etter- og videreutdanning i skolen finansieres i ulik grad gjennom et spleiselag mellom staten, skoleeiere og den enkelte lærer.

Kommunenenes og fylkeskommunenenes utgifter kan i hovedsak sies å bestå av to kostnadskomponenter; utgifter til vikar og utgifter til andre forhold, eksempelvis reise og opphold. Statens utgifter er i hovedsak knyttet til vikarutgifter og oppretting av studieplasser, mens den enkelte lærers utgifter består i hovedsak av bruk av egentid, men i varierende grad også av andre forhold. Vi vil her gi en nærmere omtale av de ulike utgiftskomponentene.

Vikarutgifter

Vikarutgifter inkluderer i hovedsak lønn til vikarer. Samtidig vet vi fra intervjuene vi har gjort med skoleeiere og rektorer at en del vikarbehov dekkes gjennom å bruke lærere fra egen stab, noe som ofte fører til overtidsgifter. I hvilken grad disse overtidsgiftene regnes som vikarutgifter eller ikke, vil variere. Vikarutgifter er først og fremst knyttet til videreutdanningen som finner sted, da etterutdanningen generelt fører til mindre vikarbruk enn det videreutdanningen gjør. Vikarutgiftene fordeler seg ulikt mellom stat og skoleeier, avhengig av om det er snakk om videreutdanning innenfor eller utenfor *Kompetanse for kvalitet*. En nærmere omtale av fordelingen av vikarutgiftene på ulike komponenter fremgår i kapittel 2.

Vikarutgifter forbundet med videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet* utløses ved at staten hvert studieår avsetter et visst antall studieplasser som kommunene og fylkeskommunene kan søke på. Der studieplasser tildeles, vil staten gi et tilskudd som dekker store deler av vikarkostnadene. Størrelsen på statens vikartilskudd per studieplass er forhåndsdefinert ved at det statlige tilskuddet beregnes ut fra en bestemt andel av en fastsatt grunnsats. På denne måten avgjøres det gjennom regjeringens budsjett hvor mange studieplasser som inngår i satsingen.

I studieåret 2013-2014 ble tilskuddet til vikarutgifter ved et 60 studiepoengs studium beregnet ut fra en grunnsats på 500 000 kroner. Ved kortere studier ble grunnsatsen tilsvarende avkortet, slik at den for eksempel ved et 30 studiepoengsstudium ble satt til 250 000 kroner. Grunnsatsen dannet grunnlaget for fordelingen av vikarutgiftene mellom stat og skoleeier. Fordelingen var satt til at staten skulle betale 50 prosent av grunnsatsen og skoleeier skulle betale 25 prosent. Den resterende andelen skulle dekkes gjennom at den som tok videreutdanning skulle bruke av egen tid.

I 2014-2015 ble grunnsatsen for et 60 studiepoengsstudium hevet til 600 000 kroner. I tillegg ble det lagt inn en differensiering mellom matematikk og naturfag på den ene siden, og andre fag på den andre. Ved videreutdanning i realfagene, fordeles utgiftene mellom staten og den som tar videreutdanning, der staten betaler 75 prosent av grunnsatsen og den som tar videreutdanning dekker 25 prosent gjennom bruk av egentid. I øvrige fag betaler staten 60 prosent, skoleeier 15 prosent og den som tar videreutdanning 25 prosent av grunnsatsen. I reformen er det dermed lagt inn et insentiv om at kommuner og fylkeskommuner skal satse på videreutdanning i matematikk og naturfag.

Videre vet vi fra kartleggingen av kommunenes og fylkeskommunenes utgifter, og fra intervjuene med skoleeierne og rektorene, at det også brukes ressurser til vikarbruk i tilknytning videreutdanning som ikke faller inn under *Kompetanse for kvalitet* og til etterutdanning. I disse tilfellene må vikarutgiftene i hovedsak dekkes

av skoleeier, eventuelt i samarbeid med den enkelte lærer som tar utdanning. Vi vet også fra intervjuene at en del lærere tar videreutdanning der de dekker alt selv.

Andre utgifter

I tillegg til vikarutgifter, har kommunene og fylkeskommunene utgifter til andre forhold. Avhengig av om det er snakk om etterutdanning eller videreutdanning inkluderer disse andre utgiftene delvis forskjellige ting. Omfanget og fordelingen av disse utgiftene omtales i kapittel 2.

For videreutdanningen dreier det seg i hovedsak om utgifter til reise, opphold, studiemateriale og studieavgift.

For etterutdanningen er det i hovedsak snakk om utgifter til reise, opphold, læremateriell, kursavgift og oppretting av kompetansehevede tiltak.

Finansiering av studieplasser

I tillegg til å finansiere store deler av vikarutgiftene forbundet med *Kompetanse for kvalitet*, gir staten en særlig finansiering til et utvalg av høyere utdanningsinstitusjoner for at de skal tilby videreutdanning i fag og fagområder i tilknytning til *Kompetanse for kvalitet*. Dette gjøres for å sikre at det finnes et videreutdanningstilbud i fag og fagområder som staten ønsker å løfte. De statlige midlene går til etablering av nye videreutdanningstilbud der det er relevant, og til drift av nye eller gamle videreutdanningstilbud. Der det er snakk om å utvikle nye studietilbud, får institusjonene en sum til utvikling. Der det er snakk om drift, finansierer staten hvert studium med en fast sum inntil ti studenter. Deretter gis det en stykkpris per student.

I tilknytning til *Kompetanse for kvalitet*, er det i 2014 opprettet 14 fag for grunnskolen, mens det for videregående opplæring er opprettet 12 fag.⁶ Kommunene og fylkeskommunene vurderer imidlertid selv hvorvidt de ønsker å søke om studieplasser innen disse fagene eller innen såkalte selvvalgte fag, innenfor *Kompetanse for kvalitet*.

Staten finansierer også studieplassene i rektorutdanningen. Kommunene og fylkeskommunene betaler utgifter til reise, opphold, læremidler og eventuelt vikarutgifter. Siden det er forventet at utdanningen skal tas samtidig som rektor er i jobb, vil vikarutgifter i utgangspunktet ikke forekomme. Fra intervjuene vi har gjennomført med rektorer og skoleeiere, bekreftes det at dette er tilfellet.

⁶ <http://www.udir.no/Utvikling/Etter-og-videreutdanning/Studietilbud-2014/>

Stipendordning

For studieåret 2014-2015 ble det innført en stipendordning som et supplement til *Kompetanse for kvalitet*.⁷ Målgruppen for stipendet er lærere som underviser unge og voksne i grunnopplæringen. Lærere som gjennomfører videreutdanning 30 studiepoeng kan motta 100 000 kroner i stipend fra staten. Lærerne som mottar stipendet velger selv hvordan stipendet skal brukes, men det skal anvendes i forståelse med arbeidsgiver. Stipendet kan for eksempel brukes til frikjøp av vikar, livsopphold ved uttak av ubetalt permisjon eller til ekstra lønn. Stipendmodellen forutsetter at skoleeier gir fridager til lesedager og eksamen etter avtaleverket. Det forutsettes at skoleeier dekker utgifter til reise, opphold og studiemateriell. Skoleeier står fritt til å gi støtte utover stipendet, for eksempel ved å bidra til mer frikjøp, lønnet permisjon og så videre. I og med at stipendordningen først ble tatt i bruk høstsemester 2014, er det ennå for tidlig å si noe om erfaringer fra ordningen.

1.2.3 Staten stiller strengere krav til formell utdanning

Samtidig med at det allerede satses stort på kompetanseheving i skolen, og særlig på den formelle delen, stiller staten stadig sterkere krav til undervisningspersonalets formelle kompetanse. Dette kommer til syne gjennom de nye kompetansekravene for undervisning i opplæringslova som hadde virkning fra 1. januar 2014 (§ 10-2), og gjennom tilhørende forskrift med virkning fra 3. mars 2014 (forskriftens kapittel 14). Et ytterligere forslag til styrking av satsingen på de formelle kravene kom i regjeringens satsing, *Lærerløftet. På lag for kunnskapsskolen*, som ble lansert høsten 2014 (Kunnskapsdepartementet 2014).

Slik lovverket fremstår etter endringene av 2014, stilles det både krav til kompetanse for å bli ansatt i undervisningsstilling og til at lærere må ha relevant kompetanse i undervisningsfagene. Hovedregelen er per i dag at de som tilsettes etter 1. januar 2014, både må oppfylle tilsetningskravene og ha relevant kompetanse for å undervise i det enkelte fag. Det finnes noen unntak, og her kan det for eksempel nevnes at kravene til relevant kompetanse i undervisningsfag ikke har tilbakevirkende kraft for de som var tilsatt og kvalifisert for undervisningsstilling før 1. januar 2014, eller for de som avsluttet den tidligere allmennfagslærerutdanningen etter 1. januar 2014.

I *Lærerløftet* fremmes det forslag om å endre opplæringslova slik at kravene om relevant kompetanse i undervisningsfag også gjøres gjeldene for lærere som var ferdig utdannet før 1. januar 2014. Videre foreslås det at muligheten skoleeier har i dag til å søke om dispensasjon til å fravike kompetansekravene for undervisning, skal videreføres i ti år for så å falle bort. Med andre ord er det satt mål om at lærernes kompetansenivå skal være i tråd med de lovpålagte kravene innen ti år. KD sendte forslagene på høring, med høringsfrist 5. januar 2015.⁸ I høringsdokumentet heter det at: «*Forslaget går ut på å endre lovbestemmelsen om relevant kompetanse i undervisningsfag slik at det kan innføres krav til alle lærere.*» Videre står det at: «*Målet er at alle skoler skal kunne overholde kravene i løpet av perioden på 10 år.*».

⁷ <http://www.udir.no/Utvikling/Etter-og-videreutdanning/Etter-og-videreutdanning/Retningslinjer-for-stipendordning-for-larere/>

⁸ Høringsnotat om forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven

1.3 Leserveiledning

I de neste kapitlene vil følgende forhold omtales:

- **Kapittel 2:** Kartlegging av kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere, med utgangspunkt i studieåret 2013-2014. Rapportens omtale av kommunenes og fylkeskommunenes utgifter, inkluderer også eventuelle utgifter som skolene har hatt til etter- og videreutdanning, og som er dekket av skolenes egen ramme.
- **Kapittel 3:** Estimering av kommunenes og fylkeskommunenes framtidige utgifter til videreutdanning, på bakgrunn av et anslagsvis kompetansebehov
- **Kapittel 4:** Belyser hvordan dagens gjennomføring av videreutdanning i skolen er organisert, innrettet og finansiert på tvers av skoler og skoleeiere. Videre drøfter vi utfordringer ved dagens innretning og presenterer forslag til hvordan satsingen kan organiseres og finansieres fremover for å imøtekomme utfordringene.
- **Kapittel 5:** Presentasjon av et system som skoleeiere og skoleledere kan bruke for å kartlegge undervisningspersonalets formelle kompetanse, målt opp mot kompetansekravene i forskrift til opplæringsloven. Systemet har til hensikt å være mest mulig universelt, og skal avdekke behov i form av avstand mellom reelt kompetansenivå og lovpålagte formelle krav. Selve verktøyet er overlevert KS i en egen leveranse.
- **Kapittel 6:** Beskriver metodiske forhold rundt datainnhenting i prosjektet.

2 Kommunenes og fylkeskommunenes nåværende utgifter til etter- og videreutdanning (skoleåret 2013-2014)

I dette kapittelet gjør vi rede for fylkeskommunene og kommunenes utgifter til etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere i skolen i 2013-2014. I hovedsak vil vi her presentere figurer og tabeller over kostnader, brutt ned på ulike enheter. En mer inngående analyse av forholdene som fremgår av tabellene og figurene fremgår i kapittel 4.

Vår studie konsentrerer seg om utgiftene til etterutdanning og videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*.⁹ Arbeidet vi har gjort med å samle inn data for å kartlegge kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etter- og videreutdanning, har derfor primært vært med tanke på å kartlegge disse utgiftene.

For å få en fullstendig oversikt over kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til videreutdanning, omtaler vi også utgiftene forbundet med videreutdanningen som finner sted i tilknytning til *Kompetanse for kvalitet*. Siden vi ikke har samlet inn egne data for denne delen av studiet, har vi brukt foreliggende data og gjort kostnadsberegninger på grunnlag av disse.

2.1 Kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til etter- og videreutdanning

Totalt brukte kommunene og fylkeskommunene 660,1 mill. kroner til etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere i 2013-2014. Dette inkluderer vikarutgifter, samt utgifter til reise, opphold, læremateriell og studieavgift i forbindelse med videreutdanningen, og utgifter til reise, opphold, læremateriell, kursavgift og oppretting og gjennomføring av kompetansehevingstiltak forbundet med etterutdanningen.

Mesteparten av kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til etter- og videreutdanning gikk til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*. Samtidig gikk 11 prosent av utgiftene til videreutdanning utenom strategien, og 13 prosent til etterutdanning.

TABELL 2.1

Totale utgifter til etter- og videreutdanning, 2013-2014

Utdanning	Utgift (kroner)	Fordeling (pst.)
Etter- og videreutdanning (totalt)	660 147 854	100 %
- Etterutdanning	83 099 243	13 %
- Videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet	73 580 951	11 %
- Videreutdanning innenfor Kompetanse for kvalitet	503 467 391	76 %

Kilde: DAMVAD 2014

I de neste avsnittene vil vi gå i dybden av hver av de ulike utgiftspostene som er spesifisert i tabell 2.1. Vi vil først se på kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etterutdanning og videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*. Dernest vil vi omtale utgiftene til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*.

⁹ Dette skyldes at utgiftene skoleeierne har forbundet med *Kompetanse for kvalitet* er undersøkt tidligere, og omtalt i en egen rapport (Rambøll 2013).

2.2 Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etter- og videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet

Prosjektet har konsentrert seg om å identifisere kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til etterutdanning og videreutdanning **utenfor** *Kompetanse for kvalitet*. I dette avsnittet ser vi nærmere på disse utgiftene og hvordan de fordeler seg på ulike utgiftsposter.

2.2.1 Totale utgifter

Kommunene og fylkeskommunene brukte totalt 156,6 mill. kroner til etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere utenfor *Kompetanse for kvalitet* i 2013-2014. Dette tilsvarer 24 prosent av de totale utgiftene som gikk til etter- og videreutdanning, jf. tabell 2.2.

TABELL 2.2

Utgifter til etter- og videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet, 2013-2014

Utdanning	Utgift (kroner)	Fordeling (pst.)
Etter- og videreutdanning (totalt)	660 147 854	100 %
- Etter- og videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet	156 680 194	24 %

Kilde: DAMVAD 2014

Dette viser at selv om det meste av kommunenes og fylkeskommunenes utgifter forbundet med kompetanseheving av undervisningspersonale og skoleledere går til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*, så brukes det også betydelige ressurser på kompetanseheving utenom strategien.

2.2.2 Utgifter fordelt på etterutdanning og videreutdanning

Av kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til etter- og videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, gikk 83 mill. kroner til etterutdanning og 73,5 mill. kroner til videreutdanning. Dette betyr at over halvparten av utgiftene gikk til etterutdanning.

TABELL 2.3

Utgifter utenom Kompetanse for kvalitet, fordelt på etter- og videreutdanning, 2013-2014

Utdanning	Utgift (kroner)	Fordeling (pst.)
Etter- og videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet	156 680 194	100 %
- Etterutdanning	83 099 243	53 %
- Videreutdanning	73 580 951	47 %

Kilde: DAMVAD 2014

At andelen til etterutdanning er langt høyere her enn når vi ser på de totale utgiftene til etter- og videreutdanning, jf. tabell 2.1, må sees i sammenheng med at kommunene og fylkeskommunene i hovedsak sørger for etterutdanningen selv, mens videreutdanningen i større grad dekkes av *Kompetanse for kvalitet*.

En annen faktor som kan spille inn her er at intervjuene tyder på at når skoleeier bidrar til å finansiere videreutdanning som er utenom *Kompetanse for kvalitet*, faller også en høyere andel av kostnadene på den enkelte som tar utdanning. Det kan for eksempel være slik at den som tar videreutdanning får permisjon, men uten lønn. Skoleeier vil til gjengjeld for eksempel dekke vikarutgiftene. Det varierer også i hvilken grad skoleeier dekker utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Det kan for eksempel være slik at skoleeier dekker studieavgift og læremateriell, eventuelt mot at lærematerialet blir skolens eie etter endt utdanning, mens den som tar videreutdanning selv må dekke utgifter til reise og opphold. Vi vet også eksempler på skoleeiere som tildeler stipend til lærere som tar videreutdanning, der stipendet er ment å dekke deler av utgiftene den enkelte har forbundet med videreutdanningen. I tillegg vil skoleeier ha utgifter til lesedager og eksamen i henhold til tariffestede rettigheter. I og med at det varierer i hvilken grad den enkelte skoleeier finansierer videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, er det også enkelte lærere som velger å ta videreutdanning uten noen form for økonomisk kompensasjon eller annen tilrettelegging, samtidig som de er i full stilling.

Samtidig er det slik at hele 47 prosent av utgiftene går til videreutdanning, noe som kan tyde på at *Kompetanse for kvalitet* ikke dekker etterspørselen etter videreutdanning i tilstrekkelig grad. Dette bekreftes også av intervjuene vi har gjennomført med skoleeiere og rektorer, og årsaken til at kommunene og fylkeskommunene prioriterer egne midler til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet* kan være flere.

For det første er det slik at det i mange tilfeller er flere som søker om videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet* enn antallet studieplasser tilsier. *Kompetanse for kvalitet* dekker dermed ikke etterspørselen i tilstrekkelig grad. Dette ser vi for eksempel ved at det ble søkt om langt flere studieplasser tilknyttet *Kompetanse for kvalitet* enn antallet som ble tildelt for studieåret 2014-2015, til tross for at antallet studieplasser økte fra tidligere år.

For det andre er det også slik at noen har et særlig behov for videreutdanning innenfor et bestemt fagområde, og for å sikre at behovet blir dekket, velger skoleeiere å prioritere midler til videreutdanning som går utenom *Kompetanse for kvalitet*. Et eksempel her kan være at flere fylkeskommuner har gått i samarbeid med Høgskolen i Oslo og Akershus for å legge til rette for tilgang til en god videreutdanning for undervisningspersonale i fag- og yrkesopplæringen. Fra intervjuene vi har gjennomført med skoleeiere og rektorer oppgis bakgrunnen for samarbeidet å være at mye av det øvrige videreutdanningstilbudet som finnes for denne gruppen av undervisningspersonale, vurderes å være begrenset og av for dårlig relevans og kvalitet.

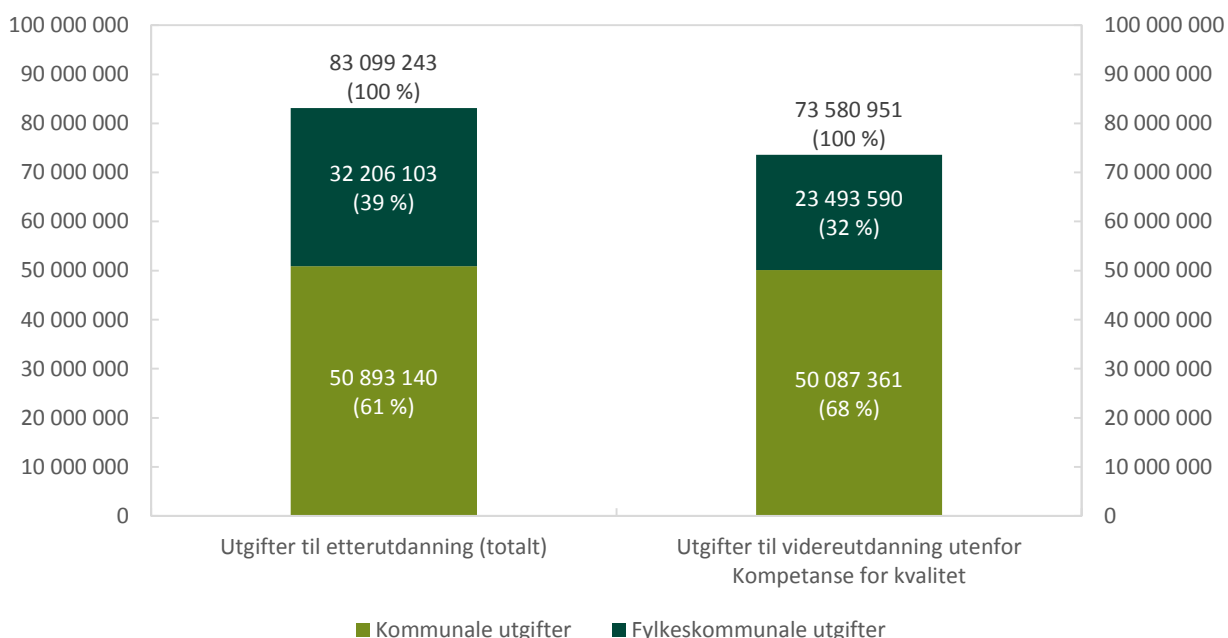
En tredje forklaring kan være at siden staten dekker store deler av vikarutgiftene i tilknytning til videreutdanningen som faller inn under *Kompetanse for kvalitet*, har skoleeierne anledning til å prioritere midler til ytterligere videreutdanning utenom strategien.

2.2.3 Utgifter til etterutdanning og videreutdanning fordelt på kommune og fylkeskommune

Av de totale utgiftene til etterutdanning, utgjorde kommunenes utgifter 61 prosent, mens fylkeskommunenes utgifter utgjorde 36 prosent. Av de totale utgiftene til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, var 68 prosent kommunale utgifter, mens 32 prosent var fylkeskommunale.

FIGUR 2.4

Utgifter til etter- og videreutdanning utenfor *Kompetanse for kvalitet*, fordelt på kommune og fylkeskommune, 2013-2014

Kilde: DAMVAD 2014

Hovedforklaringen på hvorfor kommunenes utgifter utgjør den største andelen av de totale utgiftene til etterutdanning og videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, antas å henge sammen med at det finnes langt flere kommuner enn fylkeskommuner, langt flere grunnskoler enn videregående skoler, og langt flere lærere i grunnskolen enn i videregående opplæring. Dette vil naturlig føre til at kommunene andel av utgiftene utgjør en større del enn det fylkeskommunenes utgifter gjør.

Det er samtidig en mulighet for at kompetansehevingsaktiviteten er langt høyere i grunnskolen enn i videregående opplæring, men våre data gir ikke grunnlag for å underbygge dette. Her kan det imidlertid nevnes at det i intervjuene med skoleeiere og skoleledere fremgår at det særlig er utfordrende å finne kvalifiserte vikarer som skal erstatte undervisningspersonale i fag- og yrkesopplæringen. Dette kan i verste fall føre til at kompetanseheving blir nedprioritert for denne undervisningsgruppen, noe som kan påvirke utgiftsbildet. Samtidig vet vi at vikarbehovet i stedet kan dekkes ved å bruke lærere fra egen lærerstab, noe som medfører overtidsbetaling. Hvorvidt overtidsbetalingen regnes som vikarutgifter eller ikke vil variere.

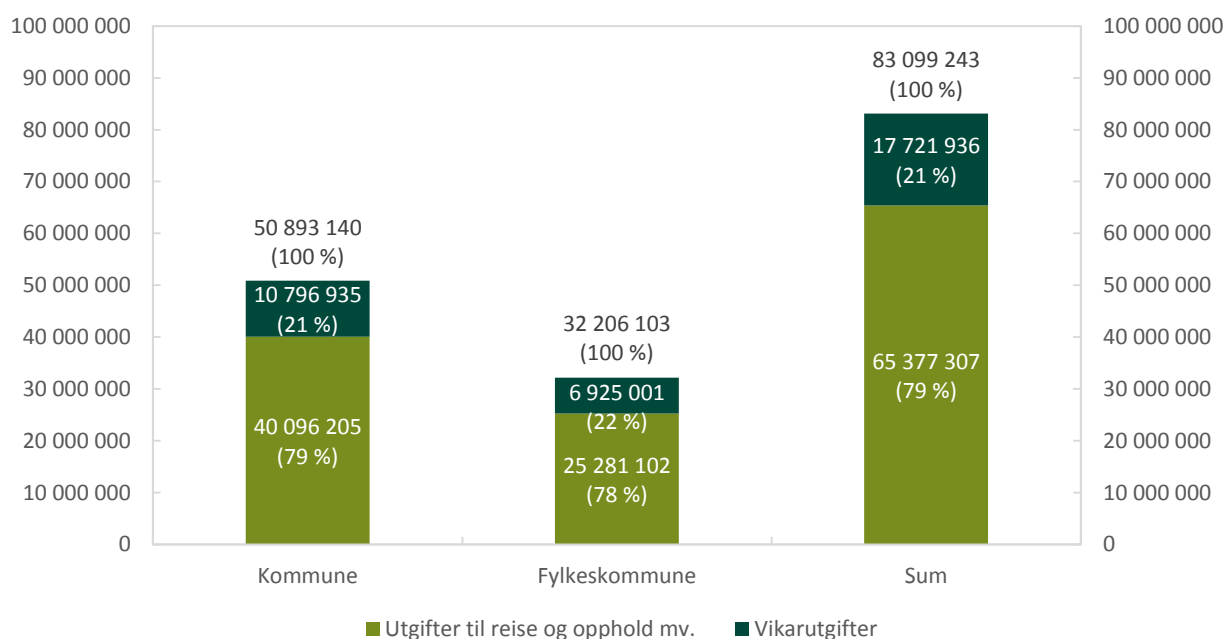
2.2.4 Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til etterutdanning, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter

Av kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til etterutdanning, gikk 21 prosent til vikarutgifter. De resterende 79 prosentene gikk til andre forhold, som i hovedsak inkluderer reise, opphold, kursavgift, læremateriell og opprettelse av kompetansehevingstiltak.

Fordelingen mellom vikarutgifter og andre utgifter er lik for kommunene og fylkeskommunene. Av kommunens og fylkeskommunenes utgifter til etterutdanning, gikk henholdsvis 21 og 22 prosent til vikarutgifter og 79 og 78 prosent til reise, opphold, kursavgift, læremateriell og kompetansehevingstiltak.

FIGUR 2.5

Utgifter til etterutdanning, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter, 2013-2014

Kilde: DAMVAD 2014

Sammenligner vi figur 2.5 og 2.6, ser vi at utgiftene til etterutdanning medførte lavere utgifter til vikar enn det videreutdanningen gjorde. Dette har sammenheng med at omfanget av etterutdanningen er mindre, samt at kompetansehevingen i større grad er lagt utenom arbeidstid. I mange tilfeller vil også kompetansehevingen skje i lærernes nærmiljø. Alle disse forholdene medfører både lavere vikarutgifter og lavere utgifter til for eksempel reise og opphold, enn det som er tilfellet for videreutdanningen. En faktor som imidlertid kan være med på å dra opp kostnadene for etterutdanningen, er utgifter til opprettelse og gjennomføring av kompetansehevingstiltak; et forhold som er mindre relevant for utgiftene til videreutdanningen.

I prinsippet kan utgifter i forbindelse med videreutdanningen også bestå av kostnader til etablering av egne videreutdanningsopplegg, i samarbeid med en høyere utdanningsinstitusjon eller annen ekstern leverandør. Vår datainnhenting tyder imidlertid på at slike utgifter i liten grad forekommer. Dette kan trolig sees i sammenheng med at de høyere utdanningsinstitusjonene har økonomiske insentiver for å opprette og tilby videreutdanning ved sine institusjoner, samtidig med at skoleeiere har insentiver til å benytte seg av dette tilbudet, samt at det finnes få insentiver for å bruke ressurser på å utarbeide egne opplegg. Dette vil vi særlig komme nærmere inn på i kapittel 4.

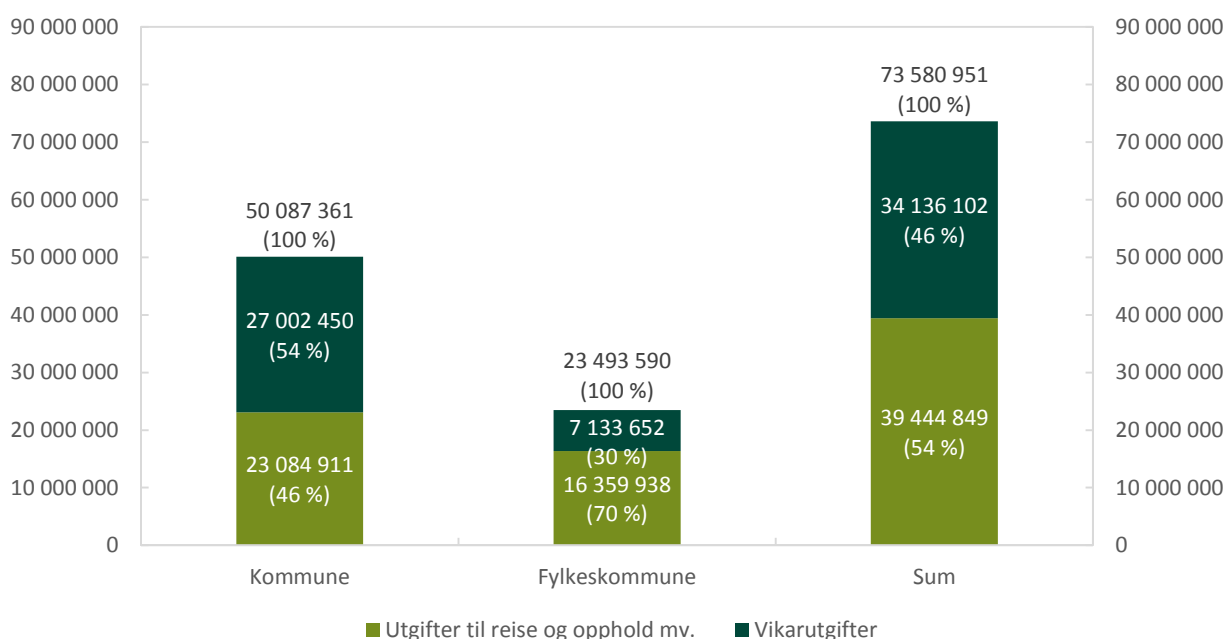
2.2.5 Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til videreutdanning, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter

Av kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, gikk 46 prosent til vikarutgifter og 54 prosent gikk til annet.

Ser vi kun på kommunene, gikk i overkant av halvparten av utgiftene til vikar, mens i underkant av halvparten gikk til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Av fylkeskommunenes utgifter, gikk 30 prosent til vikar, mens 70 prosent gikk til reise, opphold, studieavgift og læremateriell.

FIGUR 2.6

Utgifter til videreutdanning utenfor *Kompetanse for kvalitet*, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter, 2013-2014

Kilde: DAMVAD 2014

Vi ser at en større andel av utgiftene til videreutdanning går til vikar, sammenlignet med utgiftene til etterutdanning (figur 2.5 og 2.6), samtidig med at det fortsatt er en relativt stor andel som går til reise, opphold, studieavgift og studiemateriell. Som vi gjorde rede for i forrige avsnitt, henger dette sammen med at etterutdanningen generelt genererer mindre utgifter enn det videreutdanningen gjør. Dette har med forskjell i omfanget å gjøre, men også med organiseringen og innretningen av opplæringen og utdanningen.

Forhold som trolig spiller inn er at lærere som tar videreutdanning ofte må reise lange for å delta i undervisningsopplegg og undervisningen strekker seg gjerne over flere dager av gangen. Et eksempel på et viktig unntak er det tidligere nevnte eksempelet fra Høgskolen i Oslo og Akershus, der høgskolen samarbeider med flere fylkeskommuner om videreutdanning av undervisningspersonale i fag- og yrkesopplæringen. For de som bor langt unna høgskolen, innebærer samarbeidet at en underviser fra høgskolen kommer til det enkelte fylke for å undervise i samlingsbaserte opplegg. Undervisningen baserer seg på fag som høgskolen allerede har opprettet. Skoleeier betaler undervisers utgifter til reise og opphold. Til gjengjeld reduseres fylkeskommunenes kostnader til vikarutgifter, reise og opphold som ellers ville ha kommet dersom alternativet var at de som tar videreutdanning måtte reise til Høgskolen i Oslo og Akershus for å få utdanning. Noe utgifter til reise og opphold for de som tar videreutdanning vil likevel genereres, da ikke alle deltakere bor nært fylkessentrumet, der undervisningen gjerne finner sted.

Videre viser figur 2.6 at vikarutgiftene utgjør en lavere andel av fylkeskommunenes utgifter, sammenlignet med kommunenes utgifter. En forklaring på dette kan være at man på videregående nivå, i større grad enn i grunnskolen, kan organisere undervisningen slik at den kan gjennomføres uten undervisningspersonale, eksempelvis ved at elevene bruker tiden til å lese pensum selv, eventuelt under oppsyn. Videregående skoler er også jevnt over større enn grunnskolen, og store skoler vil antakelig i større grad enn små skoler ha anledning til å fylle vikartimer med egen lærerstab, da det er flere lærere å ta av. Som vi også var inne på i 2.2.3, vil dette på den andre side ofte generere overtidsutgifter. Fra intervjuene vi har gjennomført med skoleeiere og rektorer, vet vi blant annet at vikartimer ofte dekkes av egen lærerstab i fag- og yrkesopplæringen, da det er vanskelig å finne kvalifiserte vikarer. Dette medfører en ekstra utgift som ellers ville ha vært unngått ved «ordinært» vikarbruk. I mange tilfeller gjør mangelen på vikarer at videreutdanning for denne gruppen av undervisningspersonale må avvikles utenom arbeidstid, der det er mulig. I verste fall blir videreutdanning nedprioritert. Vi ser med andre ord her at det er forhold som både kan være med på å trekke opp og dra ned vikarutgiftene her.

2.3 Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til videreutdanning innenfor Kompetanse for kvalitet

2.3.1 Totale utgifter

Som vi har vist i tabell 2.1, hadde kommunene og fylkeskommunene 503,4 mill. kroner i utgifter til videreutdanning som falt **innenfor** *Kompetanse for kvalitet* i 2013-2014.

Kun 22 prosent av utgiftene gikk til vikar. Dette må sees i sammenheng med at skoleeiers vikarutgifter forbundet med videreutdanning i *Kompetanse for kvalitet* er lave, da staten betaler det meste av utgiftene, sammen med den enkelte som tar videreutdanning.

TABELL 2.7

Utgifter til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter, 2013-2014

Utgiftstype	Utgift (kroner)	Fordeling (pst.)
Videreutdanning innenfor <i>Kompetanse for kvalitet</i> (total)	503 467 391	100 %
- Vikarutgifter	111 343 750	22 %
- Reise, opphold mv.	392 123 641	78 %

Kilde: DAMVAD 2014

I tillegg til kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*, utgjorde statens tilskudd til vikarutgifter rundt 222,6 mill. kroner. Dette betyr at skoleeiere og staten til sammen brukte 726,1 mill. kroner til videreutdanningen innenfor *Kompetanse for kvalitet*. Summen inkluderer ikke de 25 prosentene som utgjøres av lærernes bruk av egentid. I tillegg hadde staten også utgifter i forbindelse med opprettelse av studieplasser.

Vår datainnhenting tyder på at kommunene og fylkeskommunene i hovedsak opplever at grunnsatsen for tilskudd til vikarutgifter dekker de reelle vikarutgiftene, i alle fall etter at grunnsatsen ble hevet fra 500 000 til 600 000. Skoleeierne uttrykker generell tilfredshet med at skoleeiernes andel av grunnsatsen er redusert til null prosent for videreutdanning i matematikk og naturfag. Det gis også uttrykk for at skoleeiers andel av grunnsatsen på 15 prosent er en overkommelig andel for kommunene og fylkeskommunene.

Som vi omtalte i forrige avsnitt, fremkommer det likevel av intervjuene med noen av fylkeskommunene at grunnsatsen ikke er tilstrekkelig til å dekke vikarutgiftene, noe som medfører ekstra utgifter for skoleeier. Dette gjelder særlig i fag- og yrkesopplæringen der det er vanskelig å få inn vikarer, som resulter i at de bruker ressurser av eksisterende lærerstab, som igjen medfører overtidsbetaling. I tillegg er det slik at lærer har tariffestet rett til å få fri med lønn til lesedager og eksamen, noe som tilfaller skoleeier. I den grad dette medfører vikarbruk må skoleeier dekkes dette, og grunnsatsen vil ikke alltid strekke til.

Et hovedinntrykk fra intervjuene med skoleeiere og skoleledere er at så lenge staten dekker det meste av vikarutgifter for videreutdanningen i *Kompetanse for kvalitet*, blir skoleeiernes utgifter til reise, opphold, studiemateriale og studieavgift overkommelige. Det er også flere som gir uttrykk for at selv om disse utgiftene kan utgjøre relativt store summer, så vurderes dette til å være vel anvendte penger, og skoleeierne ønsker å ta sin del av ansvaret når de ser at staten også tar ansvar. Samtidig er det slik at utgiftene forsøkes å holdes nede. I noen av intervjuene fremgår det at det legges vekt på at videreutdanningen skal tas ved den nærmeste institusjonen som tilbyr den aktuelle videreutdanningen. Enkelte påpeker også at det må kommuniseres at man ikke må se på reise og opphold forbundet med videreutdanningen som tjenestereise, som inkluderer at statens satser for tjenestereiser brukes når utgiftene skal dekkes.

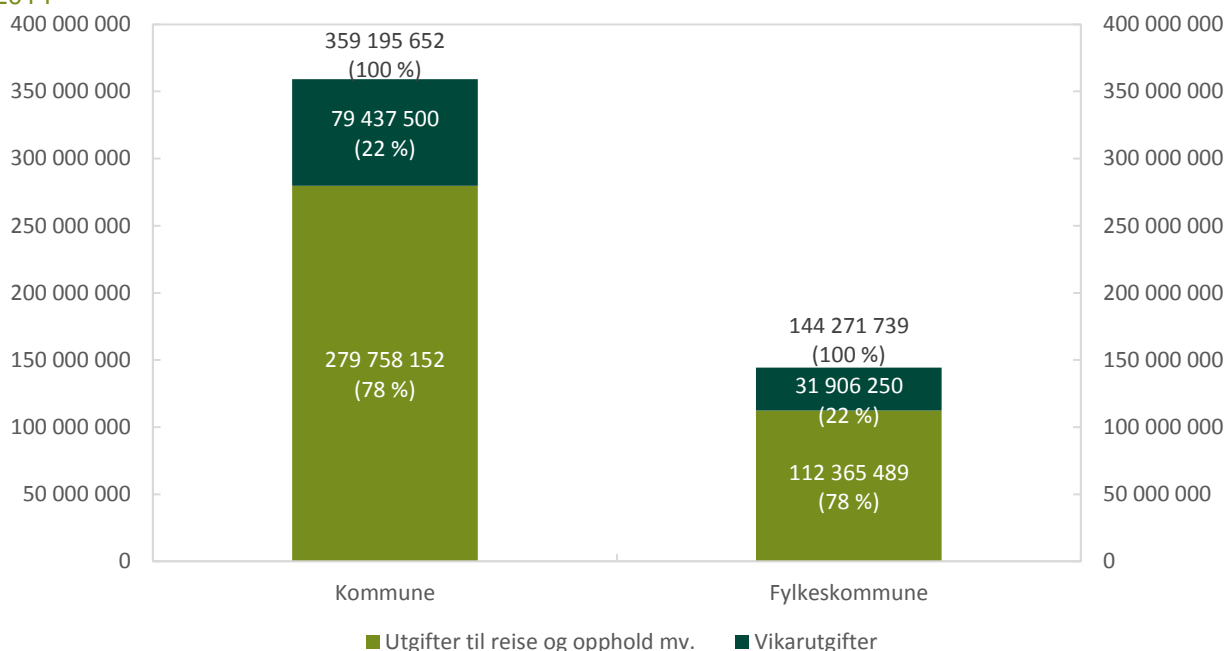
2.3.2 Kommunes og fylkeskommunes utgifter, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter

Av de 503,4 mill. kronene som kommunene og fylkeskommunene brukte til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*, var 359,1 mill. kroner kommunale utgifter, mens 144,2 mill. kroner var fylkeskommunale.

Av de 359,1 mill. kronene som kommunene brukte, gikk 79,4 mill. kroner til vikarutgifter, mens 279,7 mill. gikk til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Av fylkeskommunens utgifter gikk 31,9 mill. kroner til vikarutgifter, mens 112,3 mill. kroner gikk til reise, opphold, studieavgift og læremateriell.

FIGUR 2.8

Utgifter til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter, 2013-2014

Kilde: DAMVAD 2014

2.3.3 Stipulerte og beregnede utgifter

Det er ikke samlet inn egne data i dette prosjektet for å belyse kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet* for 2013-2014.

For å komme frem til kommunenes og fylkeskommunenes vikarutgifter, har vi derfor lagt til grunn stipulerte kostnader basert på grunnsatsen for vikarutgifter og fordelingen mellom stat, skoleeier og lærer som var gjeldende i 2013-2014. Beregningen er gjort på bakgrunn av statistikk fra Utdanningsdirektoratet over tildelte studieplasser innenfor *Kompetanse for kvalitet* i 2013-2014.

For utgiftene til reise, opphold, studieavgift og læremateriell har vi beregnet et estimat, basert på at disse utgiftene skal utgjøre 54 prosent av de totale utgiftene til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*, mens de stipulerte vikarutgiftene skal utgjøre 46 prosent av de totale utgiftene. Vi har valgt den andelsvis fordelingen mellom vikarutgifter og utgifter til reise mv. på 54/46, fordi dette er fordeling av tilsvarende utgifter for videreutdanningen utenom *Kompetanse for kvalitet*, jf. figur 2.6. Det er i prinsippet ikke grunn til å anta at utgiftene til reise, opphold, studieavgift og læremateriell er vesentlig forskjellige fra videreutdanning som finner sted innenfor og utenfor *Kompetanse for kvalitet*. En nærmere omtale av hvordan de stipulerte vikarutgiftene og estimatet for utgifter til reise mv. er beregnet fremgår i Vedlegg I.

3 Estimat av framtidige utgifter til videreutdanning

Regjeringens har gjennom *Lærerløftet* fremmet forslag om fremtidige kompetansekrav til undervisningspersonale i skolen. Dersom forslagene iverksettes, vil etterspørselen etter videreutdanning trolig øke. I dette kapitlet har vi estimert kommunenes og fylkeskommunenes framtidige utgifter til videreutdanning av skolepersonale. Beregningen er laget med utgangspunkt i svarene fra spørreundersøkelsen. Rektorene har gjort en vurdering av hvor mange av undervisningspersonalet ved deres skoler som har behov for videreutdanning, målt opp mot kompetansekravene i forskrift til opplæringslova. Vurderingen av kompetansebehovet er foretatt under forutsetning om at kompetansekravene i forskriften gjelder for alle som per i dag er ansatt i undervisningsstilling. På grunnlag av det anslagsvise behovet for videreutdanning, har vi estimert kostnadene med forutsetning om at videreutdanningen dekkes av *Kompetanse for kvalitet*, med dagens grunnsats og fordelingsnøkkel mellom stat, skoleeier og lærer. En nærmere omtale av rammene for beregningen som er lagt til grunn, fremgår av avsnitt 3.3 og Vedlegg II.

3.1 Anslagsvis fremtidig behov for videreutdanning

Vår beregning viser at det i gjennomsnitt er 0,7 lærer per skole i Norge som mangler 60 studiepoeng i matematikk og naturfag for å undervise i fag de underviser i per i dag, dersom de skal imøtekomme kompetansekravene i forskrift til opplæringslova. Tilsvarende er det i gjennomsnitt 2 lærere per skole som mangler 60 studiepoeng i andre fag. Der er her snakk om 60 studiepoengs-ekvivalenter.¹⁰ En nærmere omtale framgår av Vedlegg II.

3.2 Estimerte framtidige utgifter til videreutdanning

3.2.1 Totale estimerte utgifter

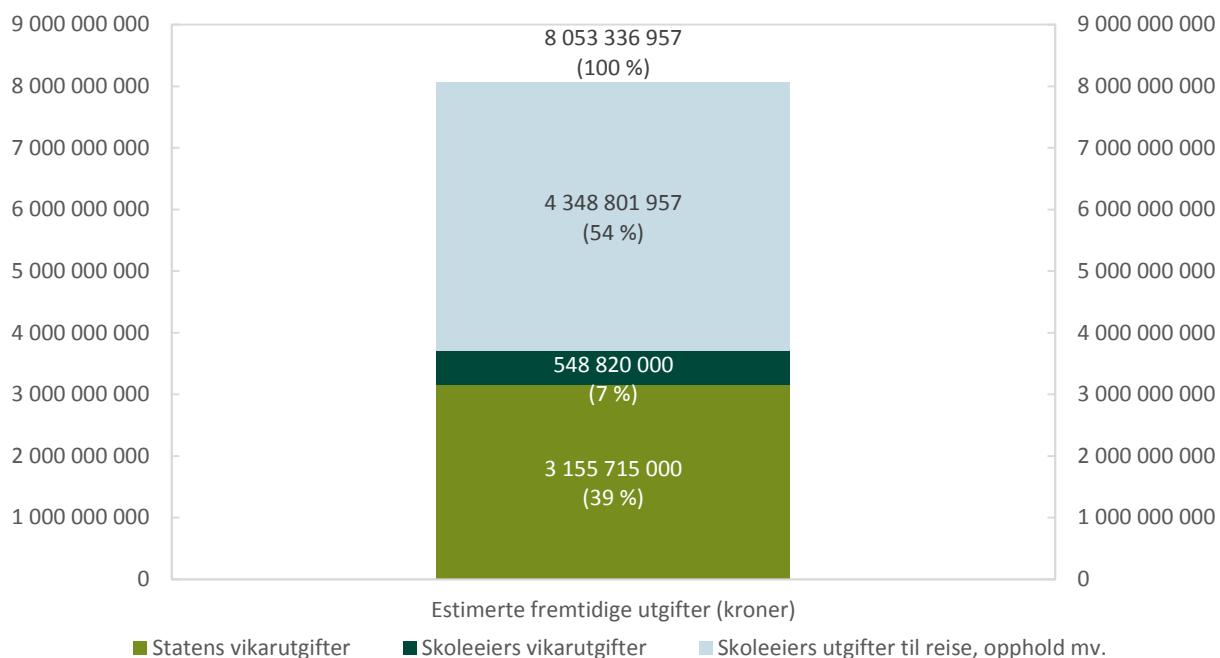
Vårt estimat viser at det anslåtte framtidige behovet for videreutdanning vil koste rundt 8 milliarder kroner for staten, kommunene og fylkeskommunene totalt. Dersom vi fordeler utgiftene over en tiårsperioden, tilsvarer dette 805,3 mill. kroner per år. De kommunale og fylkeskommunale utgiftene utgjør 61 prosent av utgiftene.

Fordi vi har lagt til grunn en streng forutsetning om at hele behovet for videreutdanning dekkes innenfor *Kompetanse for kvalitet*, vil de estimerte vikarutgiftene i hovedsak tilfalle staten. Dette bildet vil imidlertid endre seg dersom for eksempel grunnsatsen endres, fordelingen av grunnsatsen endres, eller andre forhold endres fra hvordan videreutdanningen organiseres, innrettes eller finansieres i dag. Dette har vi gjort en inngående vurdering av i kapittel 4.

¹⁰ En mer generell diskusjon rundt rekrutteringsbehov, herunder kompetansebehov i skolen, kan knyttes opp til demografisk utvikling. Utviklingen vil fremover gi et økt behov for flere lærere på alle trinn i grunnopplæringen (KS 2007, SSB: <http://www.ssb.no/forskning/demografi-og-levekaar/befolkningsutvikling-flytting-og-dodelighet/hoy-befolkningsvekst-framover>). De samme tendensene underbygges av SSBs framskrivingsanalyser over tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft, der særlig undervisningspersonale i fag- og yrkesopplæringen trekkes frem som en fremtidig utfordring (Cappelen m.fl. 2013).

FIGUR 3.1

Estimerte fremtidige utgifter til videreutdanning totalt

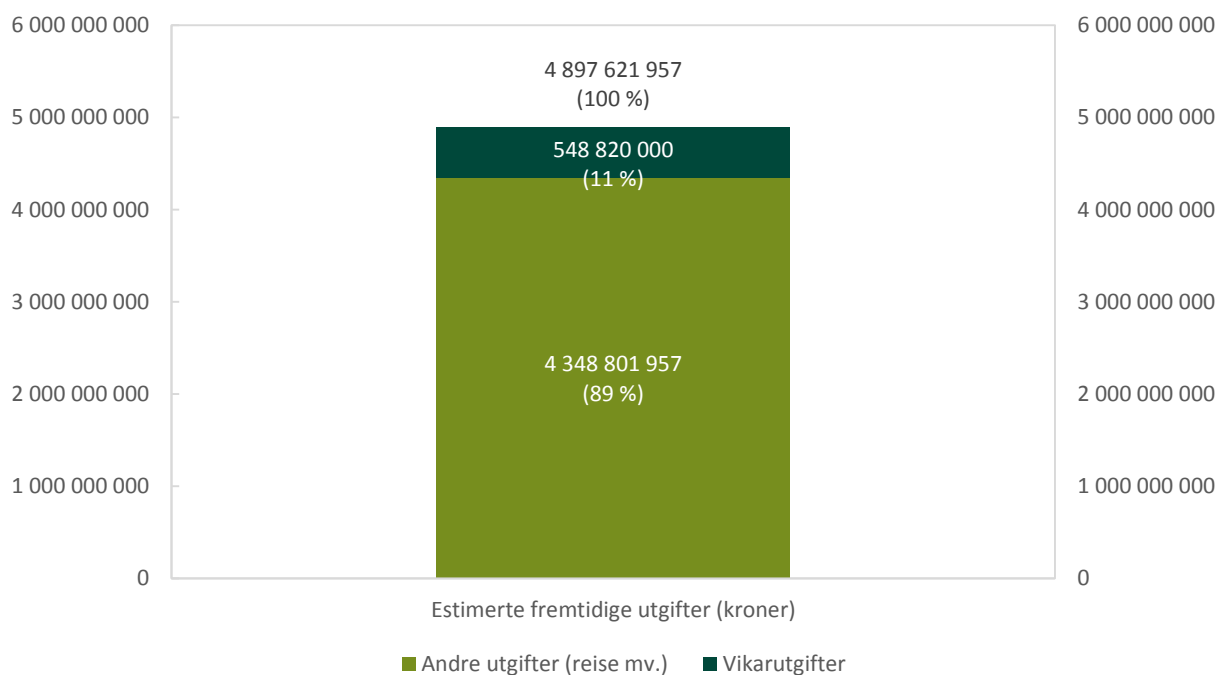
Kilde: DAMVAD 2014

3.2.2 Kommunenes og fylkeskommunenes estimerte utgifter

Ser vi bort fra statens utgifter, jf. figur 3.1, er kommunenes og fylkeskommunenes fremtidige utgifter til videreutdanning estimert til å bli 4,8 milliarder kroner. I figur 3.2 vises fordelingen av disse utgiftene etter vikarutgifter og utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Kommunenes og fylkeskommunenes utgifter vil først og fremst gå til andre utgifter, under forutsetning av at hele behovet for videreutdanning dekkes av *Kompetanse for kvalitet*, da staten da dekker det meste av vikarutgifter.

FIGUR 3.2

Kommunenes og fylkeskommunenes estimerte fremtidige utgifter til videreutdanning, fordelt på utgiftspos-
ter

Kilde: DAMVAD 2014

3.2.3 Statens estimerte utgifter

Ser vi til slutt nærmere på de 3,1 milliarder kronene som utgjør statens tilskudd til vikarutgifter, vil 30 prosent gå til å dekke vikarutgifter i matematikk og naturfag, mens 70 prosent vil gå til å dekke vikarutgifter forbundet med videreutdanning i andre fag. Dette framgår av tabell 3.3.

TABELL 3.3

Statens estimerte framtidige vikarutgifter til videreutdanning, fordelt på fagområder

Fagområde	Utgift (kroner)	Fordeling (pst.)
Estimerte vikarutgifter til videreutdanning (total)	3 155 715 000	100 %
- Matematikk og naturfag	960 435 000	30 %
- Andre fag	2 195 280 000	70 %

Kilde: DAMVAD 2014

At den største andelen av utgiftene til vikar går til andre fag enn realfagene henger naturlig sammen med at det er her det største behovet for videreutdanning er. Samtidig er det slik at når vi her har lagt til grunn at videreutdanningen vil falle inn under *Kompetanse for kvalitet*, med dagens grunnsats og fordelingen av denne, vil statens dekningsgrad av vikarutgiftene være større for realfagene enn de andre fagene.

3.3 Rammene for estimatet

I undersøkelsen med rektorene har 82 prosent svart at det er undervisningspersonale ved deres skoler som mangler nødvendig kompetanse for å undervise i fag som de underviser i per i dag, målt opp mot kompetansekravene i forskrift til opplæringslova.

For å gi et anslag på hva det vil koste å imøtekomme behovet for videreutdanning, legger vi til grunn at hele behovet dekkes av *Kompetanse for kvalitet* med dagens grunnsats og fordelingsnøkkel mellom stat, skoleeier og lærer.

I svarene fra rektorene har de også gitt en vurdering av innen hvilke fag det er behov for videreutdanning og hvor mange studiepoeng det er behov for. For å forenkle beregningen av hva det vil koste å dekke behovet for videreutdanning, har vi gjort om det samlede behovet for videreutdanning til 60 studiepoengs-ekvivalenter. En nærmere omtale framgår av Vedlegg II.

Vi har lagt noen forutsetninger til grunn for beregningen:

- Rektorenes vurdering av behov for fremtidig videreutdanning opp mot kompetansekravene for undervisning i opplæringslova er gjort under forutsetning om at kravene skal gjelde for alle som er ansatt i undervisningsstilling per i dag. Dette er nærmere omtalt i 1.2.3.
- Hele behovet for videreutdanning vil dekkes gjennom *Kompetanse for kvalitet*. Fordelingen av vikarutgifter mellom stat, skoleeier og lærer er lik dagens ordning. Dette er nærmere omtalt i 1.2.2.
- Vikarutgiftene utgjør 600 000 kroner for 60 studiepoeng videreutdanning – hvilket er grunnsatsen for vikarutgifter i *Kompetanse for kvalitet* per i dag. Dette er nærmere omtalt i 1.2.2.
- Organiseringen og innretningen av videreutdanningen vil være som i dag, noe som gjør at utgiftskomponentene og utgiftspostene er som i dag. Vi kommer nærmere inn på organiseringen og innretningen av videreutdanningen i kapittel 4, mens kostnadskomponenten er omtalt i 1.2.2.

Gitt at vi har et anslag på hvor mange som trenger videreutdanning i fremtiden, og gitt at vi legger til grunn at behovet vil dekkes av *Kompetanse for kvalitet* med dagens grunnsats og fordelingsnøkkel, vil vi kunne beregne et estimat på fremtidige vikarutgifter.

Som vi har gjort rede for i 2.3.3, er det i prinsippet ikke grunn til å anta at utgiftene til reise, opphold, studieavgift og læremateriell er vesentlig forskjellige fra videreutdanning som finner sted innenfor og utenfor *Kompetanse for kvalitet*. For å kunne gi et anslag på kommunenes og fylkeskommunenes fremtidige utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell legger vi derfor til grunn at fordelingen mellom vikarutgifter og utgifter til reise mv. er lik den som gjelder for kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*.

Som vist i figur 2.6 utgjør utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell 54 prosent av kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*. Dette betyr at når vi regner oss frem til et estimat for hvor store de fremtidige utgiftene til reise, opphold, studieavgift og læremateriell vil bli, skal disse utgjøre 54 prosent av de totale utgiftene til videreutdanning, mens de stipulerte utgiftene til vikarutgifter skal utgjøre 46 prosent. En nærmere omtale av utgiftene fremgår av Vedlegg II.

4 Organisering av videreutdanning for undervisningspersonale

I tidligere kapitler har vi gjort rede for hovedtrekkene ved dagens satsing på kompetanseheving i skolen, samt gjort rede for finansiering av satsingen. I dette kapitlet ser vi nærmere på organiseringen av dagens satsing på videreutdanning av undervisningspersonale. Sentrale utfordringer drøftes og dette danner grunnlag for forslagene som fremmes til en mer effektiv og bærekraftig fremtidig gjennomføring.

4.1 Organisering av videreutdanningen

Da store deler av videreutdanningen som finner sted er knyttet til *Kompetanse for kvalitet*, kan man overordnet si at den vanligste måten å organisere videreutdanning på, er slik videreutdanningen i *Kompetanse for kvalitet* gjennomføres. Gjennomføringen er nært knyttet til statens finansiering av studieplasser og fordelingsnøkkelen av utgiftene mellom stat og skoleeier. Videreutdanning utenfor *Kompetanse for kvalitet* er i hovedsak organisert på samme måte som videreutdanningen innenfor *Kompetanse for kvalitet*. Forskjellen er først og fremst knyttet opp til hvordan utdanningen finansieres.

I strategien er det slik at for eksempel et 30 studiepoengs studium tas over to semestre. Dette er dobbelt så lang tid som normert tid tilsier. Gitt at den enkelte lærers bidrag er 25 prosent av grunnsatsen målt i egentid, og resterende dekkes av staten og/eller skoleeier, tilsier dette at en lærer som tar 30 studiepoeng over to semestre, og som er tilsatt i full stilling, har rett til å jobbe halv stilling. I tillegg kommer de 25 prosentene som den enkelte dekker i egentid. Fordelt på to semestre tilsvarer dette at den enkelte lærer frigjøres fra 37,5 prosent av ordinære arbeidsoppgaver, og arbeider i 62,5 prosent under studiene. Den reduserte stillingen vil normalt dekkes ved bruk av vikar. Dette gjør at fritaket fra ordinære arbeidsoppgaver kan sees på som en rettighet den enkelte lærer får ved videreutdanning under *Kompetanse for kvalitet*. Rettigheten er dermed knyttet til videreutdanningens omfang, målt i studiepoeng.

Skoleledere og skoleeiere gir uttrykk for at videreutdanningstilbudet som finnes alt i alt dekker behovet og etterspørselen. Det sees på som positivt både at det er opprettet videreutdanninger særlig i tilknytning til *Kompetanse for kvalitet*, men også det at strategien er åpen for at det kan tildeles studieplasser i andre tilbud enn de særlig opprettede utdanningene. Noen har imidlertid stilt spørsmål ved om det er hensiktsmessig at finansieringen i *Kompetanse for kvalitet* prioriterer realfagene slik den gjør, da skolene like gjerne opplever at de har et større behov for videreutdanning innenfor andre fagområder.

Deltakelse i videreutdanning i *Kompetanse for kvalitet*, men også annen videreutdanning, innebærer normalt deltakelse på en rekke samlinger som avholdes ved den enkelte utdanningsinstitusjon. Den samlingsbaserte undervisningen kan for eksempel skje i kombinasjon med nettbaserte opplegg. Et 30 studiepoengstudium kan typisk bestå av tre eller flere samlinger per semester, der hver samling går over flere dager i strekk. Det er de høyere utdanningsinstitusjonene som avgjør når samlingene avholdes og hvor mange dager samlingene strekker seg over. Videre er det slik at tildelingen av studieplasser innenfor *Kompetanse for kvalitet* tildeles relativt nært opptil skolestart, og etter at timeplanen er lagt. Skoleeiere og skoleledelse har dermed ingen innflytelse på organiseringen, innretningen eller avviklingen av utdanningen.

Det at skoleeier og skoleledelse har liten innflytelse medfører store utfordringer for skoleledelsen når de skal legge til rette for deltakelse i videreutdanningen. Det er gitt uttrykk for at det er krevende å få timeplanen til å gå opp. Dette har hovedsakelig sammenheng med tre forhold. For det første skjer tildelingen av studieplasser til videreutdanning (innenfor *Kompetanse for kvalitet*) tett opp til skolestart, noe som gjør at det blir kort tid til å planlegge for vikarbruk og til å få inn vikarer. For det andre er timeplanen allerede lagt når studieplasser tildeles. Timeplanen er dermed lagt uten kjennskap til hvem som skal delta i videreutdanning, hvor mange samlinger det er snakk om, når samlingene skal avholdes og så videre. Dette fører til unødig administrasjon, både knyttet til å endre på timeplanen og i forbindelse med å få inn vikarer. I verste fall blir det slik at den som skal delta i videreutdanning må jobbe mer enn det som ligger i føringene for strategien og kan i noen tilfeller heller ikke delta på samlinger. For det tredje opplever skoleledelsen frustrasjon over at det er lite forutsigbarhet knyttet til når samlingene finner sted og over hvor store tidsrom samlingene strekker seg. Flere som vi har intervjuet gir uttrykk for at de opplever at de høyere utdanningsinstitusjonene ikke tar hensyn til at lærerne som skal delta, også er i jobb. Til sammen gjør disse tre forholdene det for mange til en tilnærmet umulig oppgave å få timeplanene og vikaravviklingen til å gå opp.

Det er, med noen viktige unntak, en generell oppfatning at det er god nok tilgang til vikarer ut fra det vikarbehovet som genereres av dagens videreutdanningsaktivitet. Mange vikarer mangler imidlertid tilstrekkelig formell kompetanse for å kunne undervise. Det at *Kompetanse for kvalitet* legger opp til at de som tar videreutdanning kun jobber delvis redusert, er imidlertid med på å sikre kvaliteten i undervisningen. Fra skoleeierne og skoleledernes side sees det derfor ikke på som en alt for stor belastning at en ansatt i undervisningsstilling jobber redusert over en lengre periode. Diskusjonen rundt vikarbruk må også sees i sammenheng med hvor mange som til enhver tid tar videreutdanning. Tilbakemeldingene fra skoleeiere og skoleledere er at dagens omfang er håndterlig, men også at det er lite å gå på. Dersom antallet som skal ta videreutdanning øker, vil mange få store utfordringer med både å dekke vikarbehovet og å få timeplanen til å gå opp. Vi vet også fra intervjuene at det ikke er uvanlig å bruke av egen lærerstab til å dekke vikarbehov, i stedet for å ta inn eksterne krefter. Som vi også allerede har vært inne på, virker det særlig å være utfordringer med å dekke vikarbehovet i fag- og yrkesopplæringen.

Organiseringen av videreutdanningstilbudet påvirker den totale reisemengden. Hvorvidt samlinger på lærestedene medfører store utgifter til reise og opphold, avhenger naturligvis av om det er lang avstand mellom utdanningsinstitusjonene man tar videreutdanning ved og der den enkelte deltaker bor. Valg av utdanningsinstitusjon avgjøres ut fra hvilke fag man skal ta videreutdanning i, og hvor tilbudet finnes. Det betyr at det å bo nært en høyere utdanningsinstitusjon, ikke nødvendigvis reduserer reiseaktiviteten og relaterte utgiftene, dersom den nærliggende institusjonen ikke tilbyr videreutdanning som etterspørres. Et annet moment som kan påvirke valg av utdanningsinstitusjon er hvor lett det er å komme seg dit. Den enkleste reiseveien for hver enkelt er ikke nødvendigvis den billigste samlet sett. For noen kan det for eksempel være enklere å sette seg i et fly enn å kjøre til nærmeste utdanningsinstitusjon.

Det tidligere omtalte eksemålet fra Høgskolen i Oslo og Akershus, der undervisningen er tilrettelagt slik at en underviser fra høgskolen kommer dit lærerne holder til, viser at avviklingen av videreutdanningen blir langt mer forutsigbar, og det etableres også en hensiktsmessig dialog mellom høgskolen, skoleeier og

skoleledelse. En forutsigbar avvikling gjør at den enkelte skoleledelse kan legge opp timeplanen slik at den enkelte lærer faktisk får delta i utdanningen, uten at et stort vikarbehov genereres. Fra eksempelet vi her viser til, fikk skoleledelsen i god tid før skoleåret skulle starte, vite at samlinger ville finne sted på fredager. Dette gjorde at skoleledelsen kunne legge opp timeplanen slik at de som skulle delta i videreutdanningen ikke hadde undervisning på disse dagene. Utover fredagene, har samlinger også funnet sted i helger og i ferier. Denne måten å gjennomføre videreutdanningen på, ser også ut til å både reduserer reisekostnader og utgifter til vikar.

4.2 **Utfordringer ved dagens måte å gjennomføre videreutdanning på**

Utgiftene vil øke i takt med økt etterspørsel

Det er mange lærere som både har behov for og som ønsker videreutdanning. Vi ser blant annet at kommunene og fylkeskommunene bruker relativt store midler til videreutdanning som både faller innenfor og utenfor *Kompetanse for kvalitet*. Som vi også har omtalt tidligere, vet vi at videreutdanningen som tilbys i tilknytning til strategien, ikke er tilstrekkelig for å imøtekomme behovet og etterspørselen etter videreutdanning.

Samtidig er det slik at staten i sterkere grad enn tidligere stiller krav til lærernes formelle kompetanse, noe som også trolig vil føre til en økt etterspørsel etter videreutdanning. Dette må sees i sammenheng med vår tidligere omtale av de nye kompetansekravene i forskrift til opplæringslova og forslagene som ligger i *Lærerløftet*. Dersom forslaget vedtas, vil det føre til en sterk etterspørsel etter videreutdanning i et relativt konsentrert tidsrom i mange kommuner og fylkeskommuner.

Dersom man opprettholder dagens måte å gjennomføre videreutdanningen på, der *Kompetanse for kvalitet* kan sies å utgjøre grunnpilaren, og man ser for seg at ordningen skal oppskaleres for å imøtekomme etterspørselen, vil dette medføre økte utgifter. Dette fremgår av vårt estimat av fremtidige utgifter til videreutdanning i kapittel 3. Dette vil særlig innebære vekst i vikarbruk og vikarutgifter, samt økt reiseaktivitet og vekst i utgifter til reise og opphold, men også utgifter til studieavgift og læremateriell. I tillegg vil økt vikaretterspørsel kunne gjøre det vanskelig å skaffe nok vikarer. Vanskeligere tilgang på vikarer og flere som skal ta videreutdanning som inkluderer å reise på samlinger, vil også gjøre det vanskelig å få timeplanen ved den enkelte skole til å gå opp. Det er også en utfordring knyttet til å opprettholde undervisningen på et forsvarlig kvalitetsmessig nivå, dersom store deler av undervisningsstaben til enhver tid skal være under utdanning og erstattes av vikarer, som i tillegg i mange tilfeller ikke har tilstrekkelig formell kompetanse.

Skoleeieres og skolelederens syn på å skjerpet kompetansekravene til allerede ansatte i undervisningsstilling, jf. forskrift til opplæringsloven, er delt. Noen skoleeiere gir uttrykk for at de synes det er positivt at det stilles strengere og konkrete krav til studiepoeng i undervisningsfagene. Andre opplever kravene som uhenksomme og vanskelige å forholde seg til, ettersom man likevel vil falle tilbake på at det ligger en skjønsmessig vurdering av hva som er relevant og tilstrekkelig utdanning. Ved skoler der det er vanskelig å rekruttere lærere med ønsket kompetanse, gis det også uttrykk for at dersom det blir slik at det ikke

gis anledning til å ansette personer uten tilstrekkelig formell kompetanse, med forutsetning om at kompetanseheving vil finne sted innenfor et gitt tidsrom, såkalt tilsetning på vilkår, vil de bli stående uten nok lærere til å dekke timeplanen. Dette er særlig en relevant problemstilling for noen retninger i fag- og yrkesopplæringen, samt ved skoler som ligger perifert lokalisert. Andre igjen gir uttrykk for at mange av deres ansatte ikke vil oppfylle de formelle kravene, og at de ikke ser hvordan de skal klare å avvikle den videreutdanningsaktiviteten som vil kreves, verken økonomisk eller praktisk.

På mange måter er dagens gjennomføring av videreutdanning lite kostnadseffektiv. Den genererer store utgifter, fordelt på et relativt begrenset antall som tar videreutdanning. Den legger også press på organisering av undervisningen i skolen, og til dels på kvaliteten i undervisningen. Ordningen er derfor lite bærekraftig over tid, gitt at man forventer økt vekst i etterspørselen. Det er også slik at effekten av ressursene som brukes på videreutdanning kan tenkes å forsterkes dersom flere ved en skole eller i et nærmiljø får videreutdanning samtidig, sammenlignet med at kun en eller to lærere ved en skole eller i et nærmiljø tar videreutdanning av gangen, og kanskje i ulike fag. Effekten vil trolig i noen grad avhenge av om videreutdanningen gir kompetanse slik at den som tar videreutdanning kommer opp på nivå med sine kollegaer, eller om det er snakk om videreutdanning som gir en formell kompetanse som ikke alle andre har. Samtidig vil videreutdanning uansett representere ny og oppdater kunnskap dersom det er lenge siden noen ved en skole har tatt videreutdanning i et gitt fagområde.

Utgiftene forbundet med videreutdanning må sees i sammenheng med organiseringen og innretningen av videreutdanningen. Slik insentivene i *Kompetanse for kvalitet* er i dag, kan disse sies å fremme en organisering og innretning av videreutdanningen som underbygger et høyt utgiftsnivå med relativt lav intensitet. Flere forhold bidrar til dette:

- Staten finansierer videreutdanningstilbudet ved et utvalg av høyere utdanningsinstitusjoner. Det finnes i liten grad insentiver for at utdanningsoppleggene skal innrettes for å minimere reisekostnader, utover at institusjonene har insentiver for at studentene gjennomfører påbegynte studieløp.
- Konsentrasjon av videreutdanningstilbud gjør at mange må reise langt for å delta i relevant videreutdanning, til tross for eventuell nærhet til en høyere utdanningsinstitusjon. Det er for eksempel ikke uvanlig at lærere bosatt på Sørlandet eller i Oslo-området deltar i videreutdanning i Volda, da det er her det gitte videreutdanningsbehovet anses for å best dekkes.
- Kommunene og fylkeskommunene er lojale skoleeiere. Kommunenes og fylkeskommunenes bruker store summer på utgifter til videreutdanning og øvrig kompetanseheving. Dette kan bygge på nøye gjennomtenkte prioriteringer, men kan også være resultat av en sterk lojalitet til statlige føringer og satsinger.
- Det at staten dekker store deler av vikarutgiftene ved videreutdanning i *Kompetanse for kvalitet*, fører til at det blir overkommelig for kommunene og fylkeskommunene å dekke utgiftene til reise, opphold, studieavgift og studiemateriell som videreutdanningen medfører.

- Kommuner og fylkeskommuner har, med noen viktige unntak, få insentiver til å redusere vikarbruk. Utgiftene er dekket og generelt er det ikke store utfordringer knyttet til å dekke vikarbehovet så lenge et begrenset antall tar videreutdanning per semester, og disse samtidig i stor grad fyller stillingsprosenten sin. Utstrakt bruk av vikarer og hyppige utskiftninger vil likevel kunne påvirke kvaliteten over tid.
- Statens tilskudd til vikarutgiftene er forutsigbare og konstante ved at tilskuddet knyttes til hvor mange studiepoeng videreutdanningen omfatter. Tilskuddet differensieres dermed ikke etter hvor mye den enkelte faktisk har behov for å være borte fra undervisningen, for eksempel i forbindelse med reise eller om undervisningen er samlingsbasert eller nettbasert. Gitt dagens fordeling av grunnsatsen i *Kompetanse for kvalitet*, sees det på som en rettighet at de som deltar i videreutdanning under strategien skal ha redusert stilling av en viss størrelse, uavhengig av det reelle behovet.

Behov for et utvidet videreutdanningstilbud i fag- og yrkesopplæringen

Kompetansehevingen av undervisningspersonale innen fag- og yrkesopplæringen byr på noen særskilte utfordringer.

For det første vises det til at det er utfordrende å rekruttere undervisningspersonale som oppfyller de formelle kompetansekravene for tilsetning. Med andre ord er det mangel på folk med en tilstrekkelig grunnutdanning. For eksempel er det mangel på søkere som har gjennomført yrkesfaglærerutdanningen. Samtidig er det slik at flere yrkesfaglærerutdanninger legges ned, da etterspørselen er for liten. I intervjuene vi har gjennomført har det dessuten blitt gitt uttrykk for at mye av yrkesfaglærerutdanningene som tilbys ikke er av god nok kvalitet. Siden mange mangler tilstrekkelig grunnutdanningen, er det også mange som ikke er kvalifisert til å delta i videreutdanning.

Da det er vanskelig å rekruttere undervisningspersonale med tilstrekkelig formell kompetanse til fag- og yrkesopplæringen, ansettes mange på bakgrunn av dispensasjon, og på vilkår om at de skal ta nødvendig utdanning i løpet av en relativt kort periode. Det er her ofte snakk om både fagspesifikk utdanning og pedagogisk utdanning for yrkesfag.

Det at mange tilsettes med en forutsetning om at de i løpet av kort tid skal kombinere jobb og flere års utdanning, gjør at det kan være vanskelig å tiltrekke seg ønsket kompetanse. Det kommer i tillegg til at kommunene og fylkeskommunene ofte konkurrerer med næringslivet om de samme personene, og her taper det offentlige i lønnsammenheng. Det er også slik at det i det hele tatt er praktisk vanskelig å få til å gjennomføre alle nødvendig utdanning innenfor dispensasjonsperioden.

Gitt at utfordringene i fag- og yrkesopplæringen er så komplekse, er det flere av de vi har intervjuet som tror det vil være svært utfordrende å finne en god løsning som gjør at man i løpet av kort tid vil kunne innfri de formelle kompetansekravene til tilsettelse. Målsetningen i *Lærertiløftet* om at dispensasjonsordningen skal avvikles i løpet av ti år anses derfor å være utenfor rekkevidde.

Statlige føringer vs. lokale og regionale behov

Slik dagens finansiering er lagt opp innenfor *Kompetanse for kvalitet*, favoriseres videreutdanning i matematikk og naturfag, da staten betaler det meste av vikarutgiftene her. Videre er det slik at ved at staten finansierer oppretting av spesielle videreutdanninger ved utvalgte utdanningsinstitusjoner, kan dette føre til at videreutdanningstilbudet i andre fag og fagområder blir mangelfullt. Dette, i kombinasjon med at kommunene og fylkeskommunene i stor grad virker å følge opp føringene som kommer fra statlig hold, kan resultere i at vi etter hvert får en lærermasse som ikke nødvendigvis har videreutdanning i fag som etterspørres lokalt eller regionalt.

Vi vet fra intervjuene vi har gjennomført at noen skoleeiere og skoleledere finner det utfordrende å skulle følge statlige føringer innenfor videreutdanningsfeltet, samtidig som lokale eller regionale behov kanskje ikke er i tråd med disse sentrale signalene. Et eksempel på dette er regjeringens satsing på realfag. Flere av skoleeierne vi har intervjuet gir uttrykk for at de ikke har behov for kompetanseheving innenfor dette fagområdet lenger, men at de i større grad har behov for videreutdanning i for eksempel engelsk, eller andre fagområder som ikke inngår som del av satsingen i *Kompetanse for kvalitet*. Videreutdanning i klasseromsledelse, relasjonskompetanse eller tilsvarende, er temaer som har blitt trukket frem i flere av intervjuene som eksempler på områder det oppleves å være en stor etterspørsel innen, både når det kommer til videreutdanning, men også etterutdanning. Hva som prioriteres å vektlegges av faglig oppgradering blir til syvende og sist et økonomisk spørsmål.

4.3 Forslag til fremtidige måter å gjennomføre videreutdanning på

Med økt etterspørsel etter videreutdanning vil den største utfordringen være å holde kostnadsnivået nede, herunder å kunne organisere og innrette videreutdanningen på en kostnadseffektiv måte.

Skal man få ned utgiftene, er det i hovedsak to forhold man kan gjøre noe ved. Man kan enten legge til rette for lavere vikarutgifter og/eller forsøke å holde nede utgiftene til reise og opphold. Dette vil kreve at man finner andre måter å gjennomføre videreutdanningen på enn i dag.

4.3.1 Videreutdanning i lærernes nærmiljø

Med sikte på både å få ned kostnadene til vikarutgifter og til reise og opphold, vil vi her ta utgangspunkt i en modell for gjennomføring av videreutdanning av skolepersonale, der videreutdanningen kan tas i lærernes nærmiljø. Det kan her både være snakk om arbeidsplassbaserte løsninger eller løsninger med et mer lokalt eller regionalt nedslagsfelt.

Slik vi her omtaler arbeidsplassbasert videreutdanning eller andre lokale eller regionale løsninger, sikter vi til videreutdanning som gis på den enkelte lærers arbeidsplass eller i lærernes nærmiljø. Dette er ordninger som flere av skoleeierne og rektorene vi har snakket med har erfaring med fra tidligere videreutdanning eller fra etterutdanningen som finner sted. Som vi har omtalt i tidligere avsnitt, er det også skoleeiere og

rektorer som har erfaring med lignende opplegg som gjennomføres i dag i samarbeid med Høgskolen i Oslo og Akershus.

Slike løsninger kjennetegnes ved at en underviser fra en høyere utdanningsinstitusjon kommer til skolene eller til lærernes nærmiljø for å undervise. Utdanningen som tilbys kan utvikles og driftes i samarbeid mellom skoleeier, skoleledelse og en utdanningsinstitusjon. Utdanningstilbudet kan imidlertid like gjerne bestå av eksisterende utdanninger som allerede tilbys ved institusjonene. Jo mer utviklingsarbeid det legges opp til, jo mer skreddersydd blir opplæringsopplegget, men dette vil også være den mest ressurskrevende formen.

En mulig utfordring ved å legge opp til at mer av videreutdanningen skal finne sted i lærernes nærmiljø, er at dette trolig vil kreve en del ressurser fra skoleeiere, skoleledere og utdanningsinstitusjoner. Dette bekreftes i intervjuene som vi har gjennomført. Hvis det er snakk om å etablere nye videreutdanningsopplegg, vil det gå med ressurser til dette arbeidet. Uavhengig av om det skal tilbys en ny eller eksisterende utdanning, vil det kreves midler til drift av utdanningstilbudet. Dette inkluderer for eksempel utgifter til reise og opphold for underviser.

Kostnadene til en eventuell etablering av et nytt videreutdanningstilbud, eller utgifter til drift, kan reduseres ved at flere skoler og skoleeiere går sammen om arbeidet. Dette vil være fullt mulig, da mange skoler etterspør det samme videreutdanningstilbudet. Et samarbeid mellom flere interessenter vil også kunne være kostnadseffektivt for utdanningsinstitusjonene, da de på denne måten kan operere overfor flere skoleeiere samtidig. I lys av dette, vil arbeidsplassbaserte løsninger trolig være den mest ressurskrevende formen for lokale løsninger. Et slik opplegg vil eventuelt være mest relevant for de største skolene.

I intervjuene vi har gjennomført med høyere utdanningsinstitusjoner, stiller de seg i utgangspunktet positive til lokale løsninger. Fordelene som trekkes frem er at dette gir mer fleksibilitet for å tilpasse studietilbudet for lokale og regionale behov. På denne måten vil man også kunne gå bort fra detaljstyringen av hvordan videreutdanningen skal skje, som man ser eksempel på i *Kompetanse for kvalitet*.

Nettbaserte løsninger er en annen måte å gjennomføre videreutdanning på som sikrer at utdanningen kan tas i lærerens nærmiljø. Nettbasert videreutdanning finnes allerede i dag. En utvidet bruk av denne type tilbud vil ikke nødvendigvis kreve et samarbeid mellom utdanningsinstitusjonen som tilbyr nettutdanningen og skoleeier og skoleledelse. Samtidig er det mulig å tenke seg at det i samarbeid mellom skoleeier, skoleledelse og utdanningsinstitusjon etableres tilpassede utdanningstilbud som kombinerer nettbaserte løsninger med arbeidsplassbaserte løsninger eller andre lokale eller regionale opplegg. Nettbasert undervisning kan både gis i grupper og individuelt.

4.3.2 Positive virkninger av videreutdanning i lærernes nærmiljø

Lavere utgifter til reise, opphold og vikar

Videreutdanning som kan tas i lærernes nærmiljø imøtekommer utfordringer knyttet til utgifter til reise og opphold. Det vil imidlertid være knyttet noen utgifter til å dekke underviserens reise og opphold. Det vil også være noen deltakere i videreutdanningen som bor et stykke fra der videreutdanningen gis, noe som også vil generere utgifter.

Mindre reise kan også bidra til å redusere vikarbehov og vikarutgifter. Dette vil imidlertid forutsette at vikarutgiftene ikke lenger knyttes opp til studiepoeng på samme måte som i dag, men opp mot den reelle reiseaktiviteten og det reelle vikarbehovet. Slik *Kompetanse for kvalitet* er innrette i dag, utløses det statlige vikartilskuddet ut fra hvor mange studiepoeng videreutdanningen omfatter og hvilket fag det er snakk om.

Ved å etablere lokale videreutdanningstilbud, kan man finne frem til gode lokale løsninger som gjør at større deler av videreutdanningen tas utenom og i tillegg til lærernes arbeidstid/undervisningstimer. Dette vil også gi resultater i form av mindre vikarutgifter. Dette kan for eksempel gjøres ved at videreutdanningen i større grad legges utenom arbeidstiden enn i dag, for eksempel til helger, kveldstid, planleggingsdager og ferier. En slik løsning vil også kunne være positiv for kvaliteten i undervisningen, ved at lærerne er minst mulig borte.

Den største utfordringen ved å gjennomføre videreutdanningen på denne måten er at det vil bli en større belastning på den enkelte lærer som skal ta videreutdanning. Effekten av at belastningen øker på den enkelte lærer, kan resultere i at færre lærere ønsker å delta i videreutdanning, og over et visst punkt vil det også sannsynlig gå utover kvaliteten i undervisningen. Noen lærere velger allerede å ta videreutdanning på eget initiativ i tillegg til å være i full jobb, og uten å få innvilget permisjon eller økonomisk kompensasjon. Vi vet også fra samarbeidet som flere fylkeskommuner har med Høgskolen i Oslo og Akershus om videreutdanning innenfor fag- og yrkesopplæringen, at det er fullt mulig å innrette utdanningen slik at den i større grad tas utenom arbeidstid. Samtidig er det slik at i hvilken grad den enkelte vurderer at dette er en mulighet, avhenger av livssituasjon.

Spørsmålet er så om man på ulike måter kan minske ulempene for den enkelte. Det vil for eksempel være naturlig å legge til grunn at den som tar videreutdanning får lønn på lesedager og i tilknytning til eksamen i henhold til tariffbestemte regler. Man kan også velge å legge til grunn at den enkelte skal fritas fra studieavgift og læremateriell. Det kan også være slik at eventuelle utgifter til reise og opphold dekkes helt eller delvis. En annen kompensasjonsform kan for eksempel være at den som tar videreutdanning får et stipend som for eksempel kan brukes slik som stipendordningen som ble innført for studieåret 2014-2015 er tenkt (omtalt i 1.2.1). Eventuelt kan man tenke seg at stipendet gis som en slags lønnsbonus. Det kan også innføres et engangspåslag i lønnen til de som tar videreutdanning, og som for eksempel oppnår et visst studiepoengsomsfang i gitte fag. Fra intervjuene vi har gjennomført med ulike skoleeiere, kjenner vi til at flere av forholdene som her er nevnt allerede er satt ut i live noen steder i dag. Skoleeiere og skoleledelse kan også kommunisere at de, ved å på ulike måter legge til rette for at den enkelte skal kunne få mulighet til å oppdatere seg faglig, også legger til rette for endret stillingstittel og/eller lønn.

For å komme frem til gode løsninger her, vil det trolig være avgjørende at det opprettes en god dialog mellom arbeidsgiver- og arbeidstakersiden. Det kan også bli behov for å få til en dialog mellom staten og skoleeierne, med tanke på en eventuell fordeling av utgiftene som vi her har omtalt.

Andre virkninger

Lokalt opprettede studietilbud kan i større grad skreddersys slik at de kan avvikles på en måte som gjør det blir enklere å planlegge for vikarbehovet og at det blir enklere å få timeplanen til å gå opp. Her er det utallige måter man kan tenke seg at utdanningen kan gjennomføres, alt fra at undervisningen gjennomføres i en konsentrert, til at den gjennomføres sjeldnere og over lengre tid. Poenget med tanke på å kunne planlegge, er at avviklingen av videreutdanningen må være forutsigbar og kjent i god tid før skolestart hver høst.

Lokale løsninger legger dessuten til rette for at undervisningen kan gjennomføres på normert tid. Igjen med eksempel fra en av fylkeskommunene som samarbeider med Høgskolen i Oslo og Akershus, så gjennomføres her 60 studiepoeng på normert tid, ved at videreutdanningen finner sted på jevnligesamlinger, i helger og i ferier.

Dersom lokale løsninger fører til reduserte utgifter til reise, opphold og vikar, slik vi har beskrevet over, og de lokale løsningene organiseres og innrettes slik at videreutdanningen i større grad finner sted utenom arbeidstid, vil flere enn i dag få anledning til å delta i videreutdanning samtidig. For det første frigjøres midler som kan fordeles på flere. For det andre vil vikarbehovet holdes nede, som gjør at undervisningen kan gjennomføres på en forsvarlig og praktisk håndterbar måte.

Det at flere får videreutdanning samtidig, kan virke positivt inn for å skape gode fagmiljøer på den enkelte skole eller på tvers av skoler. Styrken i fagmiljøene vil bygge på den nye kunnskapen lærerne får gjennom videreutdanning. I hvilken grad videreutdanningen har betydning her, vil trolig avhenge av om videreutdanningen tas for å komme på nivå med resten av kollegiet, eller om videreutdanningen tilfører ny kompetanse. Dersom det er lenge siden noen har tatt videreutdanning i et fagområde, vil uansett videreutdanningen tilføre ny kunnskap på feltet.

Lokale løsninger vil også kunne legge til rette for at det kan utvikles gode videreutdanningstilbud som imøtekommer utfordringene som særlig gjelder for fag- og yrkesopplæringen, som vi har omtalt tidligere. Det kan også være slik at lokale løsninger legger til rette for at videreutdanningstilbudet kan rettes inn mot andre typer lokale og regionale behov og satsingsområder.

4.3.3 Konsentrasjon av og faglig nivå på videreutdanningstilbudet

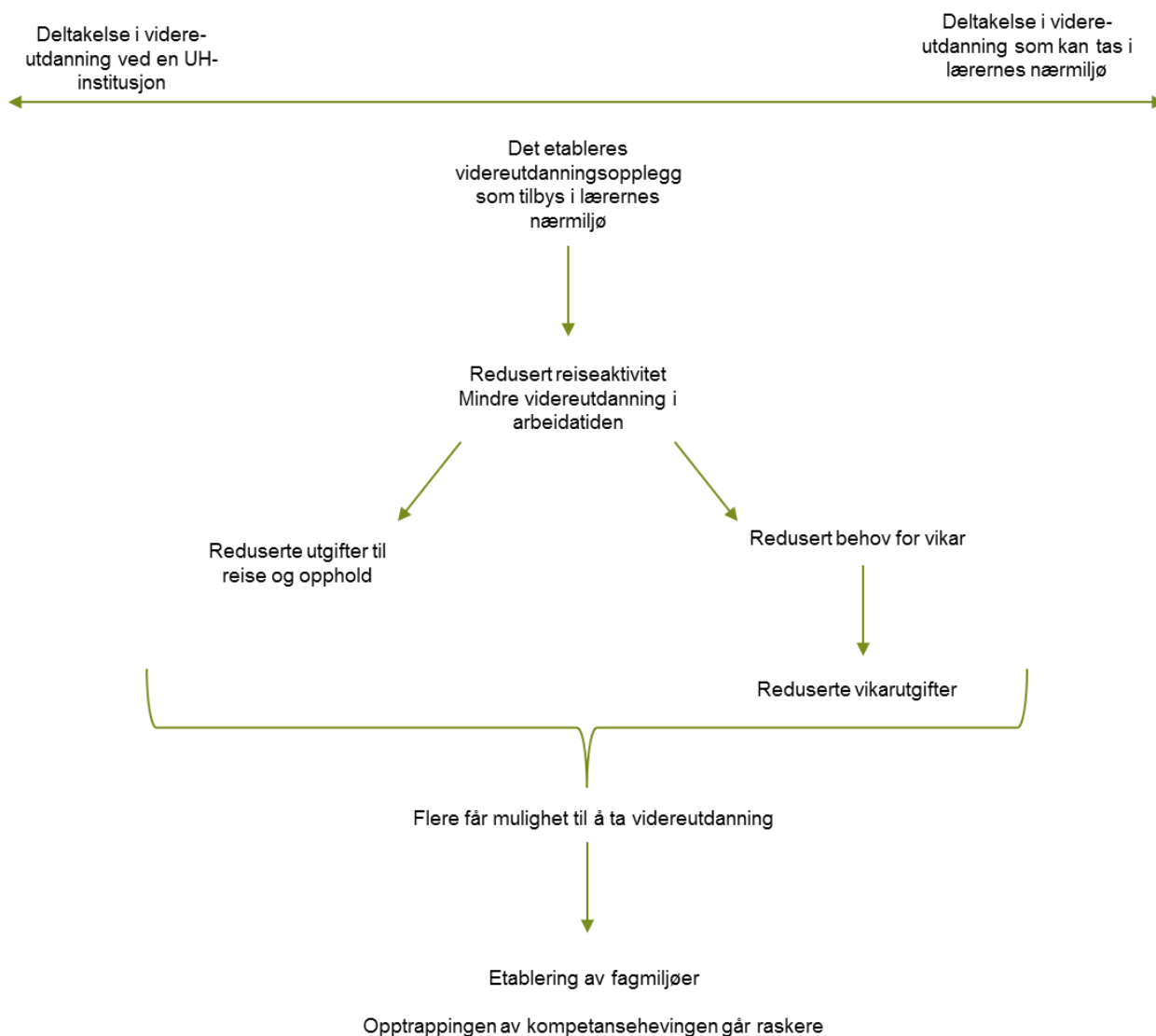
Det er flere forhold som tilsier at det vil være hensiktsmessig å gå mer i retning av oppretting av videreutdanningstilbud som tilbys «der lærerne er». Spørsmålet videre er hvilke utdanningsinstitusjoner som skal stå for de ulike tilbudene.

I utgangspunktet vil det være mindre ressurskrevende å gjennomføre arbeidsplasserte, lokale eller regionale videreutdanningsopplegg, dersom underviser kommer fra den nærmeste høyere utdanningsinstitusjonene. Et sentralt mål i utdanningspolitikken er imidlertid å underbygge spesialisering og konsentrasjon av fagmiljøer ved enkelte høyere utdanningsinstitusjoner, heller enn å spre kompetanse og studietilbud over mange institusjoner. Dette taler for at den enkelte skoleeier og skoleledelsen bør gå i samarbeid med institusjoner som er faglig sterke på områdene man ønsker å få til lokale løsninger for videreutdanning innen.

Det er også slik at arbeidsplassbaserte, lokale eller regionale opplegg først og fremst egner seg for fag det er stor etterspørsel etter videreutdanning innen. De som har behov for å ta videreutdanning innenfor enkelte smale fag, med liten oppslutning, bør kanskje fortsatt reise dit utdanningen tilbys, da dette tilbudet nok vil basere seg på et tilfang av deltakere fra hele landet. Her vil det altså påløpe kostnader til reise og opphold på linje med i dag. Gjennom intervjuene vi har gjort med noen av de høyere utdanningsinstitusjonene, har det fremkommet at det anslagsvis som minimum må være et studentgrunnlag på over ti personer per studium for å finansiere en undervisningsstilling ved institusjonen. For smale fag vil det også være en god løsning å videreutvikle dagens nettbaserte løsninger, da dette vil være en god måte til å nå ut til alle som ønsker å delta i undervisningen, samtidig med at det er en kostnadseffektiv måte å tilby videreutdanning på.

FIGUR 4.1

Forslag til ny gjennomføring av videreutdanning

Kilde: DAMVAD 2014

4.3.4 Alternative modeller for finansiering

Dersom man for fremtidig videreutdanning tar utgangspunkt i at det meste av utgiftene skal deles mellom stat, skoleeier og den som tar videreutdanning, som under *Kompetanse for kvalitet* i dag, kan man tenke seg ulike løsninger for hvordan midler allokteres.

På bakgrunn av intervjuene som er gjort i dette prosjektet og på bakgrunn av vår analyse, vil vi fremme følgende elementer som kan tas opp til vurdering:

- En av dimensjonene er i hvilken grad midler bevilges til skoleeierne som etterspør videreutdanning, og i hvilken grad midler legges til utdanningsinstitusjonene som tilbyr videreutdanning. I dag er kostnader forbundet med oppretting og tilbud av videreutdanning primært finansiert gjennom statlige midler til de høyere utdanningsinstitusjonene. I en modell med økt lokal tilpasning kan det tenkes at det bør vurderes om en større andel skal bevilges direkte til skoleeierne. Samtidig med at lokale løsninger kan føre til lavere utgifter til reise og opphold, vil lokale løsninger trolig medføre utgifter både for skoleeier og høyere utdanningsinstitusjon til oppretting, drift og utvikling. Et kostnadseffektiviserende element kan være dersom flere skoleeiere går sammen i samarbeidet med en eller flere høyere utdanningsinstitusjoner.
- Dersom man i større grad frikobler skoleeierens vikarutgifter fra fag og studiepoeng, og i større grad relaterer utgiftene til det reelle reisebehovet og vikarbehovet som videreutdanningen genererer, vil dette kunne gi grunnlag for et insentivsystem som oppmuntrer til å finne gode lokale løsninger som innebærer mindre reising og mindre vikarbruk. Man kan for eksempel tenke seg at skoleeiere som lykkes med å etablere et videreutdanningstilbud som reduserer vikarutgiftene, får en større kompensasjon for de vikarutgiftene de faktisk har, eller at de får en større uttelling i form av midler til å utvikle og drifte lokale opplegg.
- Det kan vurderes om det er hensiktsmessig å opprettholde ordningen med at staten betaler et større tilskudd for å dekke vikarutgifter forbundet med videreutdanning i realfag sammenliknet med andre fag. Dagens modell kan sies å favorisere realfagene, uavhengig av faktiske lokale behov. Dersom man legger til rette for at lokale videreutdanningstilbud opprettes, bør dette åpne for at lokale behov ivaretas. Dersom det er mer lønnsomt for skoleeiere å bruke ressurser på å opprette lokale løsninger i fag som ikke imøtekommer den faktiske etterspørselen, vil dette fortsatt medføre at den enkelte lærer fortsatt må reise bort for å kunne ta videreutdanning, noe som både gir høye utgifter til reise, opphold og vikar.
- Det kan sees nærmere på om det skal etableres en form for individuell kompensasjon som særlig oppmuntrer til å ta videreutdanning utover vanlig arbeidstid. Dette vil trolig avhenge av hvordan de lokale løsningene innrettes, herunder i hvilken grad nettbaserte løsninger utvikles. Det kan for eksempel vurderes om videreutdanning i noe større grad kan legges til helger, kvelder eller planleggingsdager, og hvilke individuelle insentiver som kan legges til rette for dette. For eksempel kan man etablere lønnspakker eller stipender, slik vi tidligere har beskrevet noen skoleeiere allerede gjør i dag.

5 System for kompetansekartlegging

I oppdraget fra KS inngår også utviklingen av et verktøy for kompetansekartlegging og -utvikling. Dette kapitlet gjør rede for arbeidet som er gjort i forbindelse med utvikling av systemet, og tilbakemeldinger vi har fått fra skoleeiere og skoleledere.

5.1 System for kompetansekartlegging

Et system for kompetansekartlegging jf. lovpålagte formelle kompetansekrav

Målgruppen for kompetansekartleggingssystemet som vi har utviklet er skoleeiere og skoleledere. Formålet med verktøyet er at det skal gi et kunnskapsgrunnlag for å planlegge videreutdanning av undervisningspersonale, ut fra hvilken eksisterende kompetanse som finnes på den enkelte skole, målt opp mot de nye kompetansekravene for undervisning i forskrift til opplæringslova. Videre har utgangspunktet vært at systemet skal være enkelt og det skal ikke være ressurskrevende å bruke. Samtidig er systemet ment å være et utgangspunkt for videreutvikling og tilpasninger.

Systemet er bygget opp slik at man først registrerer den enkelte lærers formelle kompetanse og realkompetanse. Når det kommer til formell kompetanse skal man først registrere den enkelte lærers formelle utdanning, med tilhørende studiepoeng, som kvalifiserer for tilsetning og undervisning på barnetrinnet, ungdomstrinnet eller i videregående opplæring, jf. forskrift til opplæringslova. Deretter skal man registrere annen formell utdanning og studiepoeng. Videre skal man registrere den enkelte lærers undervisningsfag, og antall studiepoeng som den enkelte har og som er relevant for undervisning i de enkelte fag. Dette gir en oversikt over hvilke undervisningsfag den enkelte lærer er kvalifisert til å undervise i etter forskriften.

Ved at det skilles mellom formell utdanning som tilfredsstillter kravene i forskriften til opplæringslova, og mellom annen formell utdanning, har vi tatt høyde for utfordringene rundt at lærere i undervisningsstilling kan ha mange ulike utdanningsbakgrunner, og at i hvilken grad den enkelte lærer kan sies å ha tilstrekkelig formell kompetanse, i mange tilfeller vil basere seg på en skjønnsmessig vurdering. Man skiller også mellom utdanning og realkompetanse. På denne måte vil systemet gi informasjon som for eksempel viser at en lærer mangler 30 studiepoeng i relevant samfunnsfag for å tilfredsstillte kravene til å undervise i samfunnsfag, samtidig med at det fremkommer at vedkommende har 30 studiepoeng i historie, og har undervist i samfunnsfag i to år. På bakgrunn av registrert informasjon, vil man få en oversikt over hvor mange studiepoeng hver enkelt lærer eventuelt mangler for å tilfredsstillte de formelle kravene.

Samtidig er det rom i systemet for at skoleeier og skoleleder kan gjøre en egen vurdering av den enkelte lærer, for eksempel med tanke på annen formell utdanning og realkompetanse hver enkelt har. Oversikten kan være til hjelp når det må gjøres en vurdering av hvem som skal prioriteres til videreutdanning.

Vurderinger av hvem som skal prioriteres til å få videreutdanning, trenger ikke nødvendigvis være kun et spørsmål om hvem som mangler formell kompetanse etter de formelle kompetansekravene. Prioriteringene kan også skje i kombinasjon med en vurdering av hvilken kompetanse det er behov for lokalt eller regionalt. Systemet er lagt opp slik at den gir en samlet oversikt over den enkelte skoles kompetanse. Ut fra denne

informasjonen kan skoleeier og skoleledelse vurdere i hvilken grad den samlede kompetansen imøtekommer eventuelle lokale eller regionale behov. En egen funksjon for å registrere hvilke eventuelle lokale eller regionale behov som finnes, legger imidlertid ikke systemet opp til. Fra intervjuene vet vi at dette er informasjon som ofte er nedfelt i strategier, handlingsplaner eller lignende.

Kompetansekartlegging i videregående opplæring og grunnskolen

Det er forskjeller på å skulle registrere og vurdere kompetansen til lærere i grunnskolen, sammenlignet med videregående opplæring. Dette skyldes at undervisningstilbudet er mye mer variert i videregående opplæringen, og ansatte i undervisningsstillinger her har normal en mer variert bakgrunn enn ansatte i undervisningsstillinger i grunnskolen. Det er også slik at det stilles strengere krav til formell kompetanse i fagene det skal undervises i i videregående opplæring, mens det er færre undervisningsfag med krav til formell utdanning i grunnskolen. Et større undervisningstilbud (målt i antall undervisningsfag), større variasjon i lærernes kompetanse og sterkere krav til kompetanse relevant for undervisningsfagene, gjør det mer krevende å skulle utvikle et system for kompetansekartlegging i videregående opplæring, sammenlignet med grunnskolen.

Variert behov for et kompetansekartleggingssystem

I arbeidet med å utvikle et system for kompetansekartlegging, har vi intervjuet en rekke skoleeiere og rektorer. I de fleste av intervjuene har vi presentert et utkast til kompetansekartleggingssystem, for å få innspill fra målgruppen for systemet.

Den generelle tilbakemeldingen vi har fått, er at mange ser nytten av å konkret kunne kartlegge lærernes formelle kompetanse opp mot kravene i forskrift til opplæringslova, og dette gjelder særlig tilbakemeldingen vi har fått fra kommunene.

Samtidig har mange kommuner og fylkeskommuner allerede ulike former for kompetansekartleggingssystemer og/eller at flere er i gang med å utvikle slike systemer. Kompetansekartleggingssystemene virker ofte å være knyttet til lønns- og personalsystemene. Det å eventuelt skulle ta i bruk et nytt system i tillegg til det eksisterende oppleves derfor å bidra til merarbeid, og det vil for eksempel være en utfordring å skulle vedlikeholde flere systemer. Mange har derfor spilt inn at det vil være mindre ressurskrevende å finne informasjon om formell kompetanse i henhold til kravene i forskriften på bakgrunn av eksisterende informasjon.

Det kan imidlertid nevnes at fra intervjuene vi har gjennomført, gis det inntrykk av at utvikling av systemer særlig er godt etablert i fylkeskommunene og de videregående skolene, og i noe mindre grad i kommunene og grunnskolene. Det ser imidlertid ut til at det er variasjon etter kommunestørrelse, og de store kommunene og de store skolene ser derfor ut til å være på linje med arbeidet som gjøres på fylkeskommunalt nivå. De mindre kommunene og skolene virker å i mindre grad å ha kartleggingssystemer.

Vi har også fått tilbakemelding på at i den grad det er ønske om å implementere registreringsmuligheter som er i tråd med systemet vi her har utviklet, så avventer fylkeskommunene og de største kommunene arbeidet som nå er satt i gang med å utvikle et nasjonalt skoleadministrativt system. Arbeidet er initiert og iverksatt av et samarbeid mellom alle fylkeskommunene. Systemet vil i utgangspunktet inneholde personaldata av ansatte ved skolen, knyttes til lønssystemet og inneholde all informasjon om elevene, eksempelvis fravær, karakterer og vitnemål. Systemet vil også utvikles slik at man kan legge til mer informasjon, for eksempel kompetansekartlegging og -prioritering.

5.2 Anvendelse og utviklingsmuligheter

På bakgrunn av det som vi har omtalt her, er vår vurdering at flere skoleeiere og skoleledere kan ha behov for, og anser det som nyttig, å kunne registre undervisningsfag og få en oversikt over om kravene i forskrift til opplæringslova kan sies å imøtekommes. Dette gjelder særlig for kommunene. Samtidig er det slik at mange allerede har velfungerende kompetansekartleggingsystemer, og mange har også brukt mye tid og penger på å utvikle disse systemene. I hvilken grad systemet som vi her har utviklet vil tas i bruk, vil derfor for mange avhenge av at det utvikles en løsning som gjør at vårt system kan integreres med eksisterende systemer.

Fylkeskommunene vil i utgangspunktet avvente bruk av nye systemer og utvikling av eksisterende systemer, i påvente av ferdigstillingen av et nasjonalt skoleadministrativt systemet som skal være ferdig i 2018.

Systemet som vi har utviklet danner grunnlag for videreutvikling, og kan gjøres mer avansert og detaljert. For eksempel kan man tenke seg at man innunder formell utdanning også registrerer hvilke undervisningsfag og andre fag den enkelte lærer har utdanning i, og hvor mange studiepoeng det er snakk om per fag. Denne informasjonen kan automatisk knyttes til den enkelte lærers undervisningsfag som registreres. På denne bakgrunn kan det automatisk gis informasjon om hvor mange relevante studiepoeng den enkelte har i det enkelte undervisningsfag. Slik systemet er lagt opp per nå, er ikke registreringen av formell utdanning så detaljert at den går ned på hvilke undervisningsfag den enkelte har utdanning i. Derfor må det også gjøres en manuell innplotting av hvor mange studiepoeng den enkelte har som er relevant for undervisningsfagene han eller hun underviser i, jf. de formelle kravene i forskriften.

Det kan tenkes at noen skoleeiere og/eller skoler ser det mest hensiktsmessig å videreutvikle eksisterende systemer for å få de samme funksjonene som vårt system gir, i stedet for å koble flere systemer sammen. Hvor avansert systemene kan bli, jf. utviklingspunktene som her er beskrevet, avhenger blant annet av ressursene som legges ned i utviklingsarbeidet og hvilke utviklingsrom de eksisterende systemene har. De viktigste funksjonene som må tas inn vil være følgende punkter:

- A. Registrering av grunnutdanning som kvalifiserer for undervisning og studiepoeng
- B. Registrering av hvilke fag den enkelte lærer skal undervise i

- C. En kobling av A og B, slik at man får en oversikt over om lærer X som skal undervise i fag Y har tilstrekkelig formelle kompetanse, samt ev. informasjon om hvor mange studiepoeng som mangler
- D. En funksjon som gjør at man kan foreta en overordnet sluttvurdering av den enkelte lærers samlede kompetanse opp mot de formelle kompetansekravene, lokale og regionale behov etc.
- E. En funksjon som gjør at man kan foreta en vurdering av skolens samlede kompetanse og kompetansebehov ut fra formelle kompetansekrav, lokale og regionale behov etc.

Det er imidlertid å anbefale at det også tas høyde for å kunne registrere følgende forhold:

- F. Registrering av annen formell utdanning og studiepoeng
- G. Registrering av realkompetanse

Ved å inkludere F og G, gir dette grunnlag for at informasjonsgrunnlaget for vurderingene i D og E blir mer utfyllende og hensiktsmessig.

Med utgangspunkt i at riktig og god kompetanse skal sikre god kvalitet i kommunale og fylkeskommunale tjenester, har KS tidligere utviklet et kompetanseutviklingsverktøy som heter *Verktøy for strategisk kompetanseplanlegging*.¹¹ Dette verktøyet kan brukes i kombinasjon med systemet som vi har utviklet, eller i kombinasjon med andre eksisterende verktøy. *Verktøy for strategisk kompetanseplanlegging* er ment å skulle være til hjelp i en organisasjons planlegging av kompetanse, og skisserer opp sju steg som kan følges når det skal utarbeides en strategisk kompetanseplan. Stegnet er ment å beskrive sentrale elementer som bør inngå i prosessen. Mer generelt kan man si at stegene sikrer at en organisasjon i kompetanseplanleggingen fastsetter hva de vil oppnå (overordnet og konkret), at man sikrer seg et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag over eksisterende kompetanse og behovet for utvikling, at man iverksetter hensiktsmessige tiltak, og at man følger opp iverksatte tiltak, blant annet ved en evaluering.

¹¹ <http://www.ks.no/tema/Arbeidsgiver/Kompetanse-og-rekruttering/Strategisk-kompetanseplanlegging/>

6 Metode

Denne rapporten bygger i hovedsak på to datakilder: En spørreundersøkelse til alle landets skoler og skoleeiere og 21 intervjuer med rektorer, representanter fra skoleeiersiden og representanter fra høgskoler. I tillegg har vi benyttet foreliggende statistikk over deltakelse i videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*.

6.1 Elektronisk spørreundersøkelse

På bakgrunn av informasjonen fra innledende eksplorative intervjuer (beskrevet nedenfor), utarbeidet vi en elektronisk undersøkelse som ble sendt til alle kommunale og fylkeskommunale skoleeiere, samt til rektorer ved alle ordinære kommunale grunnskoler og fylkeskommunale videregående skoler.

Data fra spørreundersøkelsen gir dermed informasjon om kompetansebehov og kostnader på skolenivå, kommunenivå og fylkeskommunalt nivå. Dataene som er presentert i denne rapporten er aggregerte tall.

Hensikten med undersøkelsen var å kartlegge kommunenes og fylkeskommunens utgifter til etter- og videreutdanning, *sett bort fra utgiftene forbundet med Kompetanse for kvalitet*. Et annet mål var å innhente informasjon om kompetansenivået i dagens lærerstab, slik at vi i denne analysen kunne gi et estimat på framtidig behov for videreutdanning og framtidige utgifter til slik utdanning. Et tredje formål var å få en oversikt over hvilke skoler som har systemer for kompetansekartlegging og kompetanseutvikling. Sistnevnte var først og fremst relevant for arbeidet vi skal gjøre med å utvikle systemer for kompetansekartlegging og kompetanseutvikling, som framlegges i en egen rapport.

Utfordringen med undersøkelser der man skal kartlegge kostnader, er at undersøkelsene får en annen karakter enn det som ofte er vanlig. Undersøkelser der man skal innhente informasjon om kostnader, vil ofte kreve at respondentene må innhente informasjon for å kunne svare. På denne bakgrunn informerte vi i undersøkelsen om at noen av spørsmålene trolig ville krevde at informasjon ble innhentet før svar kunne oppgis. Vi oppfordret alternativt til at respondentene skulle oppgi et beste anslag. Det er også slik at vi i undersøkelsen har konsentrert oss om å kartlegge de største utgiftskomponentene. Dette betyr at det kan være mindre utgiftsposter som ikke er inkludert i svarene vi har mottatt.

Vi sendte undersøkelsen til 428 kommuner og 19 fylkeskommuner, samt til 3036 rektorer i grunnopplæringen.

Vi ringte til over 300 skoleeiere som ikke hadde besvart undersøkelsen i løpet av den første delen av gjennomføringsperioden. Tilbakemeldingene vi da fikk, gikk i hovedsak ut på at kommunene og fylkeskommunene mottar to til tre undersøkelser i uken, og de klarer derfor ikke å forholde seg til alle henvendelsene og forespørslene om å delta i ulike undersøkelser.

I undersøkelsen til kommunene har 49 prosent besvart etter puring og ringerunde. I undersøkelsen til fylkeskommunene er svarprosenten på 84 prosent. Svarprosenten i undersøkelsen til rektorene i grunnopplæringen er 21 prosent. Svarene for kommunene og rektorene er representative når man legger til grunn et konfidensiellintervall på 90 prosent og en feilmargin på fem prosent +/-.

Svarprosenten inkluderer respondenter som har fullført undersøkelsen, ufullstendige besvarelser, samt de som aktivt har svart at de ikke ønsker å delta i undersøkelsen. Fullførte besvarelser innebærer at respondentene har trykket «avslutt» til slutt i undersøkelsen. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis det samme som at de har besvart alle spørsmålene. De ufullstendige besvarelsene er inkludert for å få med svarene på de spørsmålene de faktisk har besvart. Kategorien inkluderer også besvarelser som kan sees på som fullførte, men som er registrert som ufullstendige, da respondentene ikke har trykket «avslutt» til slutt i undersøkelsen. Det bør her nevnes av svarprosenten er fallende utover undersøkelsene. Dette er ikke uvanlig, og særlig ikke i undersøkelser som kan oppleves som krevende å besvare. Dette betyr imidlertid at svargrunnlaget ikke er likt i de ulike spørsmålene.

6.2 Intervjuer

Eksplorative intervjuer

Innledningsvis i prosjektet gjennomførte vi ti eksplorative intervjuer med rektorer og representanter fra skoleeiere. Disse intervjuene hadde flere formål.

- For det første ønsket vi å undersøke om det lot seg gjøre å samle inn data i en undersøkelse om utgifter til etter- og videreutdanning som faller utenfor *Kompetanse for kvalitet*. Informasjonen vi fikk på dette punktet tilsa at informasjonen var tilgjengelig, men at det for noen ville kreve at respondentene samlet informasjonen før de kunne besvare.
- For det andre ønsket vi å få kunnskap om hva som utgjør de største kostnadskomponentene i tilfeller der etter- og videreutdanning finansieres uten tilskudd fra staten.
- For det tredje ønsket vi å få kjennskap til hvordan kostnadene forbundet med etter- og videreutdanning fordelte seg mellom skoleeier og den enkelte skoles budsjettammer. Her fikk vi inntrykk av at de aller største utgiftene tilfalt skoleeier, og at skolenes budsjettammer ble belastet i varierende, og i mindre grad.
- For det fjerde ønsket vi å få nærmere kjennskap til hvordan skoleeiere og skoleledere tenkte rundt og vurderte framtidig kompetansebehov, og særlig i lys av kompetansekravene som foreligger i forskrift til opplæringslova. Dette fordi vi i prosjektet har estimert kommunenes og fylkeskommunenes framtidige kostander til videreutdanning, dersom kravene i forskrift til opplæringslova skal oppfylles. For mange vi snakket med, var det vanskelig å gi et klart ja eller nei på spørsmålet om det

fantes undervisningspersonale ved deres skoler som ikke oppfylte kompetansekravene i forskriften. Avgrensningen kommer an på hvordan man tolker lovverket og kompliseres ytterligere av at kompetansebehovet ikke utelukkende vurderes ut fra nasjonale føringer og lovverk. Kompetansebehovet sees også opp mot regionale og lokale behov, og disse kan styres av hvor mange lærere som vil gå av med pensjon de kommende årene, hvilken kompetanse som faktisk er tilgjengelig, et ønske om å ha en faglig fleksibel lærerstab mv.

- Det femte formålet med de eksplorative intervjuene var å få kjennskap til om etter- eller videreutdanningen ble organisert på «smarte måter», gjennom for eksempel arbeidsplassbaserte opplegg. I tillegg gikk vi nærmere inn på hvordan skoleeiere og skoleledelse jobber med kompetansekartlegging og kompetanseutvikling. Kort oppsummert ga intervjuene inntrykk av stor variasjon i om etter- og videreutdanningen ble organisert på smarte måter eller ikke. Det var også variasjon i hvilken grad det ble jobbet systematisk med kompetansekartlegging og kompetanseutvikling. Denne informasjonen vil først og fremst være nyttig inn i arbeidet vi skal gjøre med å utvikle systemer for kompetansekartlegging og –utvikling.

Oppfølgingsintervjuer

Etter at spørreundersøkelsen var gjennomført, gjennomførte vi intervjuer med rektorer og representanter fra skoleeiersiden i fem kommuner og fire fylkeskommuner, til sammen ni intervjuer. De fleste av intervjuene ble gjennomført som gruppeintervjuer.

Målet med intervjuene var å gå i dybden av en del av temaene som undersøkelsen dekket. I intervjuene ble det særlig lagt vekt på å få en større forståelse av hvilke utgifter kommunene og fylkeskommunene har i forbindelse med kompetansehevingen som finner sted. Videre la vi vekt på å få kunnskap om hvordan skoleeierne og rektorene vurderer dagens satsing, herunder hva som fungerer bra og hvilke utfordringer som foreligger. Denne informasjonen var viktig for å kunne gjøre gode vurderinger av hvilke tiltak som kan bidra til å målrette og effektivisere videreutdanningen fremover.

Intervjuene ble også brukt til å få innspill til systemet for kompetansekartlegging som vi har utviklet som del av prosjektets Del II.

Vi har også gjennomført to intervjuer med høyere utdanningsinstitusjoner. Målet med disse intervjuene var å få kjennskap til hvilke erfaringer institusjonene har gjort seg med satsingen på etter- og videreutdanning av undervisningspersonale og skoleledere.

Liste over intervjuobjekter foreligger som Vedlegg III.

Litteraturliste

Cappelen, Ådne m.fl. (2013): *Forecasting demand and supply of labour by education*. Reports 48/2013. SSB

Forskrift til opplæringslova. Kunnskapsdepartementet.

Høringsnotat om forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven

KS (2007): *Rekrutteringsbehov i kommunesektoren fram mot 2023*

Kunnskapsdepartementet (2009): *Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning av lærere*. Strategi

Kunnskapsdepartementet (2012): *Kompetanse for kvalitet. Strategi for etter- og videreutdanning 2012-2015*. Strategi.

Kunnskapsdepartementet (2014): *Lærerløftet. På lag for kunnskapsskolen*. Strategi.

Lov om grunnskole og den videregående opplæringa (opplæringslova). Kunnskapsdepartementet.

Rambøll (2013): *Sammenfatning av skoleeiers rapportering om midler brukt til etter- og videreutdanning 2012*. Rapport, oktober 2013.

Tabell- og figurliste

FIGUR 1.1 Forhold som påvirker kommunenes og fylkeskommunenes prioriteringer innen etter- og videreutdanning

TABELL 2.1 Totale utgifter til etter- og videreutdanning, 2013-2014

TABELL 2.2 Utgifter til etter- og videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet, 2013-2014

TABELL 2.3 Utgifter utenom Kompetanse for kvalitet, fordelt på etter- og videreutdanning, 2013-2014

FIGUR 2.4 Utgifter til etter- og videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet, fordelt på kommune og fylkeskommune, 2013-2014

FIGUR 2.5 Utgifter til etterutdanning, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter, 2013-2014

FIGUR 2.6 Utgifter til videreutdanning utenfor Kompetanse for kvalitet, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter, 2013-2014

TABELL 2.7 Utgifter til videreutdanning innenfor Kompetanse for kvalitet, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter, 2013-2014

FIGUR 2.8 Utgifter til videreutdanning innenfor Kompetanse for kvalitet, fordelt på vikarutgifter og andre utgifter, 2013-2014

FIGUR 3.1 Estimerte fremtidige utgifter til videreutdanning totalt

FIGUR 3.2 Kommunenes og fylkeskommunenes estimerte fremtidige utgifter til videreutdanning, fordelt på utgiftsposter

TABELL 3.3 Statens estimerte framtidige vikarutgifter til videreutdanning, fordelt på fagområder

FIGUR 4.1 Forslag til ny gjennomføring av videreutdanning

Vedlegg I: Beregning – utgifter til videreutdanning innenfor Kompetanse for kvalitet 2013-2014

Vi vil her gjøre rede for beregningsgrunnlaget for kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til videreutdanning i 2013-2014 i forbindelse med *Kompetanse for kvalitet*.

Rapportering

Kommunene og fylkeskommunene var frem til 2012 pliktige til å rapportere hvor mye de brukte til etter- og videreutdanning i forbindelse med *Kompetanse for kvalitet* gjennom systemet *Rapportering på bruk av midler til etter- og videreutdanning* (REV). Rapporteringen i REV-systemet ble avvirket fra og med 2013, og etter dette har det ikke blitt opprettet et tilsvarende nasjonalt system for rapportering.

Det er imidlertid slik at for studieplassene som er tildelt gjennom *Kompetanse for kvalitet* etter 2012, skal skoleeiere som mottar midler, rapportere på pengebruk og gjennomføring av videreutdanningen til Fylkesmannen.¹² Når skoleeier godkjenner søknader om studieplass innunder *Kompetanse for kvalitet*, skal de dessuten melde inn behov for statlig finansiering til Fylkesmannen. Det er også slik at fylkesmannskontorene vil ha tilgang til informasjon om tildelte studieplasser i tilknytning til strategien, i systemet som anvendes når det søkes om studieplasser.

I vår kontakt med fylkesmannskontorene viste det seg imidlertid å variere i hvilken grad informasjon om pengebruk foreligger. Det er også mange som ikke lenger har tilgang til informasjon om tildelte studieplasser for studieåret 2013-2014. Vi har derfor måttet gjøre noen egne beregninger for å kunne si noe om kommunenes og fylkeskommunenes utgifter i forbindelse med videreutdanning i tilknytning til *Kompetanse for kvalitet*.

Vikarutgifter

I vår beregning av vikarutgifter for videreutdanningen som fant sted i tilknytning til *Kompetanse for kvalitet* i 2013-2014, har vi lagt til grunn statistikk som vi har fått fra Utdanningsdirektoratet, som viser antall tildelte studieplasser og studiepoengsenhetene dette gjelder.

Utdanningsdirektoratets statistikk viser at det til sammen ble tildelt 1768 studieplasser til videreutdanning i tilknytning til *Kompetanse for kvalitet* i 2013-2014. 1230 av disse studieplassene ble tildelt i fag som er særlig opprettet i tilknytning til *Kompetanse for kvalitet*. 1225 av studieplassene var 30 studiepoengsenheter, mens fem av studieplassene var 15 studiepoengsenheter.

Så er det slik at 538 av de 1768 tildelte studieplassene er tildelt i såkalte selvvalgte fag. Her er det tildelt studieplasser i ulike fag med ulikt studiepoengsromfang. Når vi omgjør dette til 60 studiepoengs-ekvivalenter, er det til sammen produsert 277 60 studiepoengs-ekvivalenter.

¹² <http://www.udir.no/Utvikling/Etter-og-videreutdanning/Etter--og-videreutdanning/Tilbud-om-studieplass-studiearet-20142015/>

Basert på denne informasjonen, kan vi beregne oss frem til kommunenes og fylkeskommunenes stipulerte vikarutgifter. Vi vet at grunnsatsen for vikarutgifter i 2013-2014 var på 500 000 kroner ved videreutdanning 60 studiepoeng, og at statens tilskudd utgjorde 50 prosent av grunnstasen og skoleeierens egenandel var på 25 prosent av grunnsatsen.

Regnestykket for kommunenes og fylkeskommunenes vikarutgifter er som følgende:

Utgifter til 15 studiepoengsenheter i spesifiserte fag: $125\ 000 * 0,25 * 5 = 156\ 250$

Utgifter til 30 studiepoengsenheter i spesifiserte fag: $250\ 000 * 0,25 * 1225 = 76\ 562\ 500$ kroner

Utgifter til 60 studiepoengsenheter i selvvalgte fag: $500\ 000 * 0,25 * 277 = 34\ 625\ 000$ kroner

Totalt: 111 343 750 kroner

Regnestykket for statens vikarutgifter er som følgende:

Utgifter til 15 studiepoengsenheter i spesifiserte fag: $125\ 000 * 0,50 * 5 = 312\ 500$ kroner

Utgifter til 30 studiepoengsenheter i spesifiserte fag: $250\ 000 * 0,50 * 1225 = 153\ 125\ 000$ kroner

Utgifter til 60 studiepoengsenheter i selvvalgte fag: $500\ 000 * 0,50 * 277 = 134\ 500\ 000$ kroner

Totalt: 222 687 500 kroner

Utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell

I og med at det ikke finnes en god oversikt over pengebruken i tilknytning til videreutdanningen som fant sted i 2013-2014 under *Kompetanse for kvalitet*, vet vi heller ikke hvor mye kommunene og fylkeskommunene har brukt til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Dette har vi beregnet ut fra en forutsetning om at utgifter til videreutdanning fordeler seg likt på vikarutgifter og reiseutgifter, opphold, studieavgift og læremateriell, uavhengig av om videreutdanningen er knyttet til *Kompetanse for kvalitet* eller ikke.

Fra spørreundersøkelsene som vi har gjennomført i dette prosjektet, vet vi hvor stor andel av kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til videreutdanning utenfor *Kompetanse for kvalitet* som gikk til vikarutgifter og hvor mye som gikk til reise, opphold, studieavgift og reisemateriell. Våre funn viser at vikarutgiftene utgjør 46 prosent av utgiftene til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, mens 54 prosent har gått til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Basert på dette, har vi lagt til grunn at de stipulerte vikarutgiftene, som beskrevet over, skal utgjøre 46 prosent av de totale utgiftene til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*, mens 54 prosent skal bestå av utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Andelene beregnes ut fra de totale utgiftene til videreutdanning innenfor *Kompetanse for kvalitet*. Dette inkluderer også statens tilskudd til vikarutgifter. Dette inkluderer også statens estimerte tilskudd til vikarutgifter. Dette har vi gjort fordi fordelingen av utgifter til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, med fordelingen 46/54, baserer seg på de totale utgiftene.

Regnestykket for estimat av andre utgifter (reise, opphold, studieavgift, læremateriell)

Stipulerte vikarutgifter totalt: 334 031 250 kroner

Totalt estimerte utgifter (vikarutgifter + andre utgifter): $334\,031\,250 / 0,46 = 726\,154\,891$ kroner

Estimerte andre utgifter (reise, opphold, studieavgift, læremateriell): $726\,154\,891 - 334\,031\,250 = 392\,123\,641$ kroner (tilsvarer 54 prosent av 726 154 891 kroner)

Vedlegg II: Beregning – framtidige utgifter til videreutdanning

Når vi har beregnet et estimat av kommunenes og fylkeskommunenes framtidige utgifter til videreutdanning, har vi lagt til grunn at hele behovet skal imøtekommes gjennom videreutdanning som faller inn under *Kompetanse for kvalitet*. Når vi har beregnet vikarutgiftene, har vi lagt til grunn dagens grunnstas for vikarutgifter, samt dagens fordelingsnøkkel som gjelder for fordelingen av vikarutgifter mellom stat og skoleeier. Når det kommer til kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell, har vi lagt til grunn tilsvarende beregning som gjort rede for i Vedlegg I.

Vikarutgifter

Vi har tatt det estimerte kompetansebehovet som rektorene oppga i undersøkelsen, fordelt på fag og studiepoengsenheter, og gjort det om til 60 studiepoengs-ekvivalenter. Dette har vi gjort for å forenkle beregningen av de estimerte framtidige kostnadene. Videre har vi lagt til grunn at svarene er representative for alle skolene i Norge, og vi har dermed ganget behovet med 3049 skoler i grunnsopplæringen, basert på statistikk fra SSB.

På denne måten er det anslagsvise kompetansebehovet anslått til å være som følgende:

- Det er per i dag i gjennomsnitt 0,7 lærer per skole i Norge som har behov for 60 studiepoeng videreutdanning i matematikk og naturfag
- Det er per i dag i gjennomsnitt 2 lærere per skole i Norge som har behov for 60 studiepoeng videreutdanning i andre fag enn i realfagene

Legger man til grunn dagens grunnstas på 600 000 kroner og dagens fordelingsnøkkel som gjelder for fordeling av vikarutgifter mellom stat og skoleeier i *Kompetanse for kvalitet*, og ganger dette med totalt antall skoler i grunnsopplæringen, blir beregningen av estimerte framtidige vikarutgifter som følgende:

Kommunenes og fylkeskommunenes estimerte framtidige vikarutgifter:

Skoleeiers vikarutgifter tilknyttet matematikk og naturfag: $0,7 * 3049 * 600\ 000 * 0 = 0$ kroner

Skoleeiers vikarutgifter tilknyttet andre fag: $2,0 * 3049 * 600\ 000 * 0,15 = 548\ 820\ 000$ kroner

Totalt: 548 820 000 kroner

Statens estimerte framtidige vikarutgifter:

Statens vikarutgifter tilknyttet matematikk og naturfag: $0,7 * 3049 * 600\ 000 * 0,75 = 960\ 435\ 000$ kroner

Statens vikarutgifter tilknyttet andre fag: $2,0 * 3049 * 600\ 000 * 0,6 = 2\ 195\ 280\ 000$ kroner

Totalt: 3 155 715 000 kroner

Utgifter til reise, opphold, studieavgift og læremateriell

I og med at det ikke finnes en god oversikt over pengebruken i tilknytning til videreutdanningen som fant sted i 2013-2014 under *Kompetanse for kvalitet*, vet vi heller ikke hvor mye kommunene og fylkeskommunene har brukt til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Dette har vi beregnet ut fra en forutsetning om at utgifter til videreutdanning fordeler seg likt på vikarutgifter og utgiftene til reise mv., uavhengig av om videreutdanningen er knyttet til *Kompetanse for kvalitet* eller ikke.

Fra spørreundersøkelsene som vi har gjennomført i dette prosjektet, vet vi hvor stor andel av kommunenes og fylkeskommunenes utgifter til videreutdanning utenfor *Kompetanse for kvalitet* som gikk til vikarutgifter og reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Dette framgår av tabell 4.6. Av utgiftene til videreutdanning, har 34,1 mill. kroner gått til vikarutgifter, mens 39,4 mill. kroner har gått til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Vikarutgiftene utgjør med dette 46 prosent av utgiftene til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, mens 54 prosent har gått til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Basert på dette, har vi lagt til grunn at de estimerte vikarutgiftene, som beskrevet over, skal utgjøre 46 prosent av de totale utgiftene, mens 54 prosent skal bestå av andre utgifter, som reiseutgifter, opphold, studieavgift og læremateriell.

Fra spørreundersøkelsene som vi har gjennomført i dette prosjektet, vet vi hvor stor andel av kommunenes og fylkeskommunenes totale utgifter til videreutdanning utenfor *Kompetanse for kvalitet* som gikk til vikarutgifter og hvor mye som gikk til reise, opphold, studieavgift og reisemateriell. Våre funn viser at vikarutgiftene utgjør 46 prosent av utgiftene til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, mens 54 prosent har gått til reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Basert på dette, har vi lagt til grunn at de stipulerte vikarutgiftene, som beskrevet over, skal utgjøre 46 prosent av de totale estimerte utgiftene til videreutdanning, mens 54 prosent skal bestå av andre utgifter, som reise, opphold, studieavgift og læremateriell. Andelenes beregnes ut fra de totale utgiftene til videreutdanning. Dette inkluderer også statens estimerte tilskudd til vikarutgifter. Dette har vi gjort fordi fordelingen av utgifter til videreutdanning utenom *Kompetanse for kvalitet*, med fordelingen 46/54, baserer seg på de totale utgiftene.

Estimat for skoleeieres utgifter til andre utgifter (reise, opphold, studieavgift og læremateriell):

Stipulerte vikarutgifter: 3 704 535 000 kroner

Totalt framtidige estimerte utgifter (vikarutgifter + andre utgifter): $3\,704\,535\,000 / 0,46 = 8\,053\,336\,957$ kroner

Estimerte andre utgifter (reise, opphold, studieavgift, læremateriell): $8\,053\,336\,957 - 3\,704\,535\,000 = 4\,348\,801\,957$ kroner (tilsvarer 54 prosent av $8\,053\,336\,957$ kroner)

Vedlegg III: Intervjuobjekter

Eksplorative intervjuer

- Arendal kommune
- Moltemyr skole
- Trondheim kommune
- Lilleby skole
- Hordaland fylkeskommune
- Sogn og Fjordane fylkeskommune
- Nordland fylkeskommune
- Knarvik videregående skole
- Flora videregående skole
- Mosjøen videregående skole

Øvrige intervjuer

Intervjuene med skoleeierne er i hovedsak gjort som gruppeintervjuer, der både skoleeiersiden og skoleledersiden har vært representert ved en eller flere rektorer til stede

- Bærum kommune
- Rana kommune
- Fedje kommune
- Arendal kommune
- Klepp kommune
- Sør-Trøndelag fylkeskommune
- Vest-Agder fylkeskommune
- Akershus fylkeskommune
- Rogaland fylkeskommune

Høyere utdanningsinstitusjoner

- Universitetet i Nordland
- Universitetet i Stavanger

Vedlegg IV: System for kompetansekartlegging

6.3 System for grunnskole

Introduksjonstekst

Formål med malen

Denne malen er et verktøy for å kartlegge kompetansen til de ansatte. Ved utfylling er det viktig å følge stegene som er beskrevet under. Etter hvert som informasjon fylles ut vil oppsett og tekst i de følgende arkene oppdateres. Resultatet er en oversikt over kompetanse etter krav i forskrift til opplæringslova. Nederst på siden er hjelp til å regne om vektall til studiepoeng.

Steg	Beskrivelse
1	Fyll inn informasjon om utdanning for de ansatte under fanen "Formell utdanning"
2	Fyll inn ytterligere informasjon om fagene de ansatte underviser i under fanen "Undervisning fag med krav"
3	Gjør ytterligere vurderinger av kompetanse og undervisningsfag under fanen "Kommentarer"

Omregning fra vektall til studiepoeng

Oppgi antall vektall: 555

Tilsvarende: 1665 studiepoeng

Ett semester, eller et halvt års fulltidsstudium tilsvarende:

10 vektall, eller 30 studiepoeng

To semestre, eller ett års fulltidsstudium tilsvarende:

20 vektall, eller 60 studiepoeng

Registrering av formell utdanning

Ansattnr. Navn		Formell utdanning - grunnutdanning	Studiepoeng i grunnutdanning	Annen formell utdanning	Antall studiepoeng i annen utdanning
		Velg riktig grunnutdanning i nedtrekksmenyen	Oppgi totalt antall studiepoeng i heltall	Benytt fritekst til kort å oppsummere annen formell utdanning	Oppgi totalt antall studiepoeng i heltall

*Systemet inneholder flere linjer enn det som fremgår av bildet.

Kartlegging av den enkelte lærers undervisningsfag, relevant formell utdanning og kompetansebehov

Under fag 1 - 8 skal det legges inn fag lærerne underviser i, der det er krav til formell kompetanse. Dette er ikke ment som en oversikt over alle undervisningsfag, men som et grunnlag for å vurdere om krav til studiepoeng i forskriften er oppfylt. Benytt nedtrekksmenyen for å velge undervisningsfag, og legg inn antall studiepoeng den aktuelle læreren har, som er relevant for undervisning i fagene. Husk å ta hensyn også til "annen formell utdanning" i vurderingen av antall studiepoeng i de ulike fagene.

Ansattnr.	Navn	Fag 1			Fag 2			Fag 3		
		Velg fag i nedtrekksmeny	Legg inn antall studiepoeng relevant for faget	Behov for ytterligere studiepoeng?	Velg fag i nedtrekksmeny	Legg inn antall studiepoeng relevant for faget	Behov for ytterligere studiepoeng?	Velg fag i nedtrekksmeny	Legg inn antall studiepoeng relevant for faget	Behov for ytterligere studiepoeng?
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*Systemet legger opp til at hver enkelt lærer kan undervise i flere fag enn det som vises i bildet. Systemet inneholder også flere linjer enn det som fremgår av bildet.

Kommentarer og vurderinger

Her kan ytterligere vurderinger gjøres knyttet til den enkeltes erfaring (realkompetanse), behov for videreutdanning, undervisningsfag og annet.

Ansattnr.	Navn	Vurdering av kvalifikasjon og undervisning på ulike trinn:	Kommentarer til behov for videreutdanning:	Kommentarer til undervisningsfag:	Realkompetanse:	Andre kommentarer:
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-

*Systemet inneholder flere linjer enn det som fremgår av bildet.

6.4 System for videregående opplæring

Formål med malen

Denne malen er et verktøy for å kartlegge kompetansen til ansatte i undervisningsstilling.

Formålet med verktøyet er å få en oversikt over om den enkelte lærer har tilstrekkelig kompetanse i de ulike undervisningsfagene etter krav i forskrift til undervisningslova.

Verktøyet er ikke ment å gi en fullstendig oversikt over all kompetanse og erfaring hos de ansatte, men skal kun være til hjelp ved vurdering om lovpålagte krav til kompetanse er oppfylt.

Ved utfylling er det viktig å følge stegene som er beskrevet under. Etter hvert som informasjon fylles ut vil oppsett og tekst i de følgende arkene oppdateres

Steg	Beskrivelse
1	Fyll inn informasjon om de ansatte under fanen "Formell utdanning". Her vil det presenteres en enkel oversikt over hvilke lærere som kvalifiserer til undervisning i de enkelte undervisningsfagene i videregående opplæring.
2	Fyll inn informasjon om relevant yrkespraksis for de ansatte i undervisningsstilling under fanen "Yrkespraksis". Her vil det avdekkes om lærere ved yrkesfag trenger mer praksis for å oppfylle krav i forskrift til opplæringslova.
3	Fyll inn informasjon om hvilke fag de ansatte underviser i (ev. skal undervise i) under fanen "Undervisning", og antall studiepoeng relevant for undervisningsfagene. Her vil det gis en vurdering av om krav til studiepoeng i undervisningsfagene er oppfylt.
4	Gjør ytterligere vurderinger av kompetanse og undervisningsfag under fanen "Kommentarer"

Registrering av formell utdanning

Her skal formell utdanning for hver av lærerne fylles ut. I tillegg vurdering av hvorvidt den enkelte er kvalifisert for undervisning		Har læreren pedagogisk utdanning? Fyll ut ved hjelp av nedtrekksmeny	Oppgi antall år med yrkesteoretisk utdanning utover videregående opplæringsnivå	Er krav om yrkesteoretisk utdanning utover videregående skolenivå oppfylt?	Kvalifisert for tilsetning i undervisningsstilling i studieforberedende utdanningsprogram?	Kvalifisert for tilsetning i undervisningsstilling i studieforberedende utdanningsprogram?	Kvalifisert for tilsetning i undervisningsstilling i yrkesfag?	Kvalifisert for tilsetning som morsmåslærer?
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei
				-	Nei	Nei	-	Nei

*Systemet inneholder flere linjer enn det som fremgår av bildet.

Registrering av yrkespraksis

Her legges det inn kort informasjon om relevant yrkeserfaring for fag- og yrkesopplæring, i tillegg til antall år med relevant yrkeserfaring etter fullført videregående opplæring. Basert på dette vil det gjøres en vurdering av hvorvidt den enkelte lærer oppfyller krav om relevant yrkeserfaring. Det er kun krav om relevant yrkeserfaring for ansatte med fagbrev, sveinebrev eller fullført og bestått annen yrkesfaglig utdanning i videregående opplæring.				
Ansattnr.	Navn	Kort beskrivelse av relevant yrkeserfaring for fag- og yrkesopplæring	Antall år med relevant yrkeserfaring etter fullført videregående opplæring	Krav om relevant yrkeserfaring etter fullført videregående opplæring
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-
-	-			-

*Systemet inneholder flere linjer enn det som fremgår av bildet.

Kartlegging av den enkelte lærers undervisningsfag, relevant formell utdanning og kompetansebehov

		Under fag 1 - 10 skal det legges inn fag lærerne underviser i. Oversikt over alle undervisningsfag, men som et grunnlag for å vurdere om krav til studiepoeng i undervisningsfag etter forskrift til opplæringslova er oppfylt. Skriv inn undervisningsfag (f.eks. matematikk, engelsk eller samfunnsfag) og legg inn antall lærerne har, som er relevant for undervisning i fagene. Her skal all formell utdanning utover videregående opplæring inngå i vurdering av antall studiepoeng relevant for de enkelte undervisningsfagene.								
		Fag 1		Fag 2			Fag 3			
Ansattnr.	Navn	Fyll inn antall stp. relevant for faget	Behov for ytterligere studiepoeng?	Oppgi fag den aktuelle læreren underviser i	Fyll inn antall stp. relevant for faget	Behov for ytterligere studiepoeng?	Oppgi fag den aktuelle læreren underviser i	Fyll inn antall stp. relevant for faget	Behov for ytterligere studiepoeng?	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	
-	-		-			-			-	

*Systemet legger opp til at hver enkelt lærer kan undervise i flere fag enn det som vises i bildet. Systemet inneholder også flere linjer enn det som fremgår av bildet.

Kommentarer og vurderinger

		Endelig vurdering				
Ansattnr.	Navn	Er det behov for videreutdanning?	Kommentarer til behov for videreutdanning:	Kommentarer til undervisningsfag:	Realkompetanse:	Andre kommentarer:
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					
-	-					

*Systemet inneholder flere linjer enn det som fremgår av bildet.

DAMVAD
OSLO . COPENHAGEN . DAMVAD.COM

Badstuestræde 20
DK-1209 Copenhagen K
Tel. +45 3315 7554

Grensen 13
0159 Oslo
Tel +47 9368 3411